

Stenografični zapisnik

druge seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 21. junija 1902.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela in deželnega glavarja namestnik baron Leopold Liechtenberg. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekselenca baron Viktor Hein in c. kr. okrajni glavar Viljem Haas. — Vsi člani razun: Knezoškoč dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika I. deželnozbornske seje dné 30. decembra 1901.
2. Obljuba novoizvoljenega deželnega poslanca.
3. Naznanila deželno-zbornskega predsedstva.
4. Volitev finančnega odseka 12 članov.
5. Volitev upravnega odseka 12 članov.
6. Volitev verifikacijskega odseka 7 članov.
7. Volitev odseka za letno poročilo 9 članov.
8. Poročilo o delovanju deželnega odbora za dobo od 1. oktobra 1900 do konca septembra 1901.
9. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1900.
10. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za l. 1900.
11. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se vnovič predlaga načrt realčnega zakona za Kranjsko.
12. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih skladov za leto 1900 in proračuni za leto 1902.
13. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora o zavarovanju življenja in starostnih rent.
14. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za l. 1900 in proračun za l. 1902.
15. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnokulturnega zaklada za l. 1900 in proračun za l. 1902.
16. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora o vpeljavi šolskih tečajev za odrasle ljudi.

Stenographischer Bericht

der zweiten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 21. Juni 1902.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Edler v. Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr v. Liechtenberg. — Regierungsvertreter: A. k. Landespräsident Excellenz Viktor Freiherr v. Hein u. k. k. Bezirkshauptmann Wilhelm Haas. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der I. Landtags-Sitzung vom 30. Dezember 1901.
2. Angelobung des neugewählten Landtagsabgeordneten.
3. Mitteilungen des Landtagspräsidenten.
4. Wahl eines Finanzausschusses von 12 Mitgliedern.
5. Wahl eines Verwaltungsausschusses von 12 Mitgliedern.
6. Wahl eines Verifikationsausschusses von 7 Mitgliedern.
7. Wahl eines Rechenschaftsberichts-ausschusses von 9 Mitgliedern.
8. Rechenschaftsbericht des Landesauschusses für die Zeit v. 1. Oktober 1900 bis Ende September 1901.
9. Beilage 1. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des Lehrerpensionsfondes für das Jahr 1900.
10. Beilage 2. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Normal-schulfondes für das Jahr 1900 vorgelegt wird.
11. Beilage 3. Bericht des Landesauschusses, womit der Entwurf des Realschulgesetzes für Krain neuerlich vorgelegt wird.
12. Beilage 4. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der Stiftungsfonde für das Jahr 1900 und die Voranschläge für das Jahr 1902 vorgelegt werden.
13. Beilage 5. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Lebens- und Altersrentenversicherung.
14. Beilage 6. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landesanlehensfondes für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.
15. Beilage 7. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landeskulturfondes für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.
16. Beilage 8. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einführung von Schulkursen für Erwachsene.

17. Priloga 9. Proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1902.
18. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada prisilne delavnice za l. 1900 in proračun za l. 1902.
19. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kmetijske šole na Grmu o šoli in o gospodarstvu za l. 1900 z imovinskima razkazoma o uspehih gospodarskih panog.
20. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za l. 1900 in proračun za l. 1902.
21. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdeniškega zaklada za l. 1900 in razkazi imovine teh zakladov koncem l. 1900.
22. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1900 in proračun za l. 1902.
23. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi deželnega prispevka za uravnavo Save med Kresnicami in Vernekom.
24. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za l. 1900 in razkaz imovine tega zaklada koncem leta 1900.
25. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o šolskem donesku od nepremične imovine, ležeče na Kranjskem, toda spadajoče k zapuščini, razpravljani zunaj Kranjske.
26. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun kranjske kmetijske šole na Grmu za l. 1902.
27. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora o pospeševanju vinarstva in sadjarstva na Kranjskem v letu 1901.
28. Priloga 24. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalnošolskega zaklada za leto 1902.
29. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora o uravnavi Kamniške Bistrice od Domžal do tje, kjer se izteka v reko Savo.
30. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada in razkaz imovine za leto 1900.
31. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora o sestavi programa za uravnave rek in zagradbe hudournikov, ki se imajo izvršiti na Kranjskem, kakor tudi za napravo vodovodov in drugo preskrbovanje z vodo.
32. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdeniškega zaklada za leto 1902.
33. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora o volitvi deželnega poslanca iz kurije trgovinske in obrtne zbornice.
34. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora gledé deželne podpore za meščansko šolo v Krškem.
35. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep gledališkega zaklada za leto 1900 in proračun za leto 1902.
36. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora o ustanovitvi kmetijske šole za Gorenjsko.
37. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora gledé ustanovitve zakona o postavljanji mejnikov in pregledovanji občinskih in lastninskih mejá pri zemljiščih.
17. Beilage 9. Voranschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1902.
18. Beilage 10. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1900 und das Präliminare für das Jahr 1902 vorgelegt wird.
19. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden über die Schule und den Wirtschaftsbetrieb für das Jahr 1900 sammt den Vermögensausweisen und dem Erfolgsausweise über die Wirtschaftszweige vorgelegt werden.
20. Beilage 12. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Museumfonds für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.
21. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Kranken-, Irren-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1900 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1900 vorgelegt werden.
22. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.
23. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages für die Saveregulierung zwischen den Ortschaften Kresnitz und Vernef.
24. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Garantiefonds der Unterkraimerbahnen für das Jahr 1900 und die Nachweisung des gesammten Vermögens dieses Fonds mit Ende 1900 vorgelegt wird.
25. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses mit Vorlage eines Gesegentwurfes, betreffend den Schulbeitrag von dem in Krain gelegenen, jedoch zu einer außerhalb Krain abzuhandelnden Verlassenschaft gehörigen unbeweglichen Vermögen.
26. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1902 vorgelegt werden.
27. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Förderung des Weinbaues und der Obstkultur in Krain im Jahre 1901.
28. Beilage 24. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1902.
29. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Regulierung des Steiner-Feistritzflusses in der Strecke von Domschale bis zu dessen Einmündungsstelle in den Savestrom.
30. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landesfonds und die Nachweisung des Vermögens für das Jahr 1900 vorgelegt wird.
31. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Aufstellung eines Programmes für die in Krain auszuführenden Fluseregulierungen und Wildbachverbauungen, sowie Wasserleitungen und sonstigen Wasserverföhrungen.
32. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Kranken-, Irren-, Gebärhaus- und Findelhausfonds für das Jahr 1902 vorgelegt werden.
33. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses über die Ergänzungswahl eines Landtagsabgeordneten aus der Kurie der Handels- und Gewerbekammer.
34. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses inbetreff der Landessubvention für die Bürgerschule in Gurktfeld.
35. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Theaterfonds für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.
36. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Errichtung einer landwirtschaftlichen Schule für Oberkrain.
37. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erraffung eines Gesetzes über Vermarkungen und Revision der Gemeinde- und Eigentumsgrenzen der Grundstücke.

Začetek ob 10. uri 20 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 20 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Proglašam sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 1. deželnozborske seje dné 30. decembra 1901.

1. Lesung des Protokoll'es der 1. Landtagsitzung vom 30. December 1901.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik 1. seje v slovenskem jeziku. — Liest das Protokoll der 1. Sitzung in slovenischer Sprache)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Gospod poslanec dr. Schweitzer se je oglasil k besedi.

Prosim!

Poslanec dr. Schweitzer:

Oglasil sem se k besedi, da stavim neko vprašanje na gospoda deželnega glavarja, oziroma da mu izrečem neko željo.

Sedaj se je že drugič zgodilo, da smo dobili pismena vabila za sejo deželnega zbora, ne da bi bil temu pismenemu vabilu priložen dnevni red seje.

Ker pa vse poslance vendar zanima dnevni red, izrekel bi gospodu deželnemu glavarju željo, da se v prihodnje dotičnemu pismenemu vabilu vselej priloži tudi dnevni red seje.

Deželni glavar:

Na to mi je čast odgovoriti, da smatram željo častitega gospoda poslanca popolnoma opravičeno, vendar to pot ni bilo mogoče povabilu za sejo priložiti dnevni red, kajti dobil sem dotično obvestilo od deželnega predsedstva šele tri dni pred sejo in vabila so se morala takoj razposlati, ker bi jih sicer gospodje poslanci ne bili pravočasno v roke dobili. Če bi se jim pa bil imel priložiti tiskani dnevni red, bi se bila stvar vsaj za en dan zakasnila, tako da eden ali drug poslanec ne bi bil pravočasno dobil povabila.

Prosim torej na znanje vzeti, da se bom v prihodnje na željo, ki se je izrekla, po mogočnosti oziral, kajti vsekako je pač želeli, da gospodje poslanci tudi vedó, kaj je na dnevnem redu dotične seje, h kateri so se povabili, ampak predsedništvu deželnega zbora bi se moralo sklicanje zborovanja pravočasno naznaniti, vsaj kakih 8 dni, predno se deželni zbor snide.

Preidimo sedaj k točki:

2. Obljuba novoizvoljenega deželnega poslanca.

2. Angelobung des neugewählten Landtagsabgeordneten.

Ker je bil gospod dr. Majaron od trgovinske in obrtne zbornice izvoljen, prosim, da v zmyslu § 9. deželnega reda, ki se glasi:

(bere: — liest:)

„Kadar deželni poslanci stopijo v deželni zbor, imajo namesto prisege v roke deželnega poglavarja obljubiti, da bodo cesarju zvesti in pokorni, da se bodo držali zakonov (postav), in da bodo svoje dolžnosti po vesti izpolnovali“ — stori obljubo!

Poslanec dr. Majaron:

Obljubim!

3. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

3. Mittheilungen des Landtagspräsidiums:

Deželni glavar:

Izročeni so mi bili razni nujni predlogi, ki se bodo sedaj prečitali.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita predložene nujne predloge.

Tajnik Pfeifer

(bere — liest):

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršič in sodrugov gledé spremembe deželnega reda in deželnega volilnega reda.

Uvažujoč, da sta sedanji deželni red in deželni volilni red, v svojih bistvenih določbah sloneča na zistemu neznosnih privilegij posameznih stanov, popolnoma zastarana in naravnost udarec v obraz zdravi pameti ter pravicam ljudstva, — predlagajo podpisani:

Deželni zbor naj sklene:

Deželni red in deželnega zbora volilni red za vojvodino Kranjsko se ima spremeniti na temelju načel splošne in enake volilne pravice.

(Veslost na desni. — Heiterfeit rechts.)

Izvoli se poseben ustavni odsek 12 članov, kojemu se naroči, da nemudoma izdela v predstoječem zmyslu zakonska načrta in ju v 3 tednih predloži zbornici.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmyslu § 21. opravnega reda.

Če bi pa zbor nujnosti ne pripoznal, naj se s tem predlogom postopa po § 18. opravnega reda.

(Poslanec dr. Tavčar proti desnici: — Abg. Dr. Tavčar zur Rechten gewendet: „Die Herren sind gewiß alle für die Dringlichkeit?!“ — Veslost na desni. — Heiterfeit rechts.)

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Dr. Šusteršič. Jaklič. V. Pfeifer. Dr. J. Krek. F. Košak. Žitnik. Povše. Drobnič. J. Dular. Pakiž. Dr. Schweitzer. Pogačnik. Dr. Brejc. A. Mejač. M. Arko.“

„Nujni predlog

poslanca dr. Žitnika in tovarišev gledé premembe lovskega zakona, veljavnega za vojvodino Kranjsko.

Uvažujoč, da sedanji lovski zakon v svojih bistvenih določbah ne ustreza koristim kmečkih posestnikov, nujno predlagajo podpisani:

Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča:

da še v tem zasedanju predloži načrt novega lovskega zakona v ustavno razpravo in sklepanje.

V formalnem oziru se predlaga, da se v smislu § 21. opravnega reda takoj vrši nujna razprava.

Ako bi visoki zbor temu predlogu ne pripoznal nujnosti, naj se s tem predlogom postopa v smislu § 18. opravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Žitnik. Dr. Krek. F. Košak. Drobnič. V. Pfeifer. Povše. Dular. Pakiž. Dr. Šusteršič. M. Arko. A. Mejač. Pogačnik. Dr. Brejc. Dr. Schweitzer.“

„Nujni predlog

deželnega poslanca dr. Kreka in tovarišev o kmetijskih stanovskih zadrugah.

Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlje, da še v tem zasedanju predloži deželnemu zboru načrt zakona o kmetijskih stanovskih zadrugah na Kranjskem.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v smislu § 21. opravnega reda.

Če pa zbor ne prizna nujnosti, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Dr. Krek. M. Arko. V. Pfeifer. A. Mejač. Pogačnik. Dr. Schweitzer. Pakiž. Dular. Drobnič. Povše. Dr. Brejc. Dr. Šusteršič. F. Košak. Žitnik.“

„Nujni predlog

deželnega poslanca Mihaela Arko in tovarišev gledé na službene razmere gozdnih delavcev v eraričnih gozdih v Idriji.

Deželni zbor skleni:

C. kr. osr. vlada se pozivlje, da uredi in zboljša stanje gozdnih delavcev v eraričnih gozdih v Idriji.

V formalnem oziru se predlaga, da se v smislu § 21. opravnega reda takoj vrši nujna razprava.

Ako bi visoki zbor ne pripoznal nujnosti, naj se s tem predlogom postopa v smislu § 18. opravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Mih. Arko. V. Pfeifer. Dr. Brejc. Jaklič. Žitnik. Dular. Drobnič. A. Mejač. Dr. Šusteršič. Dr. Krek. F. Košak. Pogačnik.“

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršič in sodrugov.

Podpisani predlagajo:

Deželni zbor naj sklene:

C. kr. vlada se pozivlje, da nemudoma izpoljuje na Najvišjem mestu avdienco za deputacijo, katero je v seji dné 28. decembra 1898. izvolil bil deželni zbor, da Nj. Veličanstvu najspoštliveje raztolmači prošnjo Kranjske dežele za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v smislu § 21. opravnega reda.

Če bi pa zbor nujnosti ne pripoznal, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Dr. Šusteršič. Fr. Drobnič. Žitnik. Dr. Krek. M. Arko. V. Pfeifer. A. Mejač. Povše. P. Pakiž. Jaklič. Dr. Brejc. Pogačnik. Dr. Schweitzer.“

„Nujni predlog

poslancev Mejač in sodrugov.

Deželni zbor naj sklene:

C. kr. osrednja vlada se pozivlje, da ukrene do 31. decembra tekočega leta odpoved trgovinske pogodbe z Italijo ali pa vsaj spremembo te pogodbe v tem zmislu, da od 1. januarja 1904. dalje vsekako preneha veljava vinske carinske klavzule.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava po § 21. opravnega reda.

Če bi pa zbor nujnosti ne pritrdil, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

A. Mejač. V. Pfeifer. Dr. Brejc. P. Pakiž. Dr. Schweitzer. Pogačnik. Dr. Šusteršič. M. Arko. Dr. Krek. Žitnik. Jaklič. Drobnič. Povše.“

„Nujni predlog

poslancev dr. Schweitzer-ja in sodrugov.

Podpisani predlagajo:

Slavni deželni zbor skleni:

C. kr. osrednja vlada se pozivlje, naj kar najhitreje preskrbi na primeren način ter ukrene vse potrebno, da odpomore na deželi tako občutnemu pomanjkanju kmetijskih delavskih močij.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmislu § 21. opravnega reda.

Ako bi pa zbor nujnosti ne pripoznal, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Dr. Schweitzer. Pakiž. V. Pfeifer. Dr. Šusteršič. Dular. Povše. Jaklič. Žitnik. Drobnič. Pogačnik. M. Arko. A. Mejač. Dr. Krek. Dr. Brejc. F. Košak.“

„Nujni predlog

deželnega poslanca dr. Kreka in tovarišev gledé na izsuševanje ljubljanskega barja.

Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlje, da se v tem zasedanju predloži deželnemu zboru načrt zakona za osuševanje ljubljanskega barja.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmislu § 21. opravilnega reda.

Če pa zbor ne prizna nujnosti, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravilnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Dr. Krek: M. Arko. A. Mejač. Dr. Brejc. V. Pfeifer. Pogačnik. Dr. Schweitzer. Pakiž. Dr. Šusteršič. Dular. Drobnič. Povše. Jaklič.“

„Nujni predlog

poslancev Pogačnik in sodrugov.

Deželni zbor naj sklene:

C. kr. centralna vlada se pozivlje, da pri nagodbenih pogajanjih z ogersko vlado trdno in nezprosno varuje pravice in koristi, osobito pa kmetijske interese, tostranske državne polovice.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmislu § 21. opravilnega reda.

Če bi pa zbor nujnosti ne pripoznal, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravilnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Pogačnik. Žitnik. Pfeifer. Dr. Brejc. Dr. Krek. Drobnič. Andr. Mejač. Povše. Dr. Schweitzer. Pakiž. Dular. Dr. Šusteršič.“

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršič in sodrugov.

Deželni zbor naj sklene:

C. kr. centralna vlada se pozivlje, da pri sestavi avtonomnega carinskega tarifa in pri pogajanju o novih trgovinskih pogodbah strogo varuje kmetijske interese Avstrije in osobito tudi Kranjske dežele, — ter da pod nobenim pogojem z ozirom na politično zvezo z Nemčijo in Italijo ne žrtvuje tem državam gospodarskih interesov Avstrije.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmislu § 21. opravilnega reda.

Če bi pa zbor nujnosti ne pripoznal, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravilnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Dr. Šusteršič. Drobnič. Dular. Povše. F. Košak. Žitnik. Jaklič.“

„Nujni predlog

deželnega poslanca Mihaela Arko in tovarišev za podržavljenje nižje realke v Idriji.

Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlje, da v najkrajšem času podržavi mestno realko v Idriji.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava po § 21. opravilnega reda.

Če bi pa zbor nujnosti ne pritrtil, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opravilnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Mih. Arko. Dr. Šusteršič. Pfeifer. Dular. Dr. Schweitzer. Drobnič. Jaklič. Povše. Žitnik. Pogačnik. Dr. Krek. A. Mejač.“

Deželni glavar:

Gledé teh nujnih predlogov naznanjam, da so gospodje predlagatelji izrekli, da bodo utemeljevali njih nujnost, kadar bo dnevni red današnje seje rešen.

Dalje sta mi bili izročeni dve interpelaciji.

Prosim gospoda tajnika, da ju izvoli prečitati.

Tajnik Pfeifer

(bere: — liešt:)

„Interpelacija

deželnega poslanca Jakliča in tovarišev na ekselenco gosp. deželnega predsednika barona Heina gledé zaprtja meje ribniškega okraja proti uvozu prešičev.

Ribniški sodni okraj je zaprt že več mesecev za uvoz prešičev. Kmetje, kateri živé ob reji prešičev, so zaradi tega zelo oškodovani, ker ravno sedaj prešičev nimajo, ko je največ krme. Ker se je zadnji slučaj kužne bolezni pripetil 24. aprila t. l., vprašajo podpisani:

Ali hoče visoka c. kr. deželna vlada vse potrebno ukreniti, da ribniški sodni okraj za uvoz prešičev takoj odpre?

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Jaklič. V. Pfeifer. M. Arko. Andr. Mejač. Dr. Šusteršič. Dr. J. Krek. Drobnič. Dular. Pakiž. F. Košak. Dr. Schweitzer. Povše. Dr. Brejc.“

„Interpelacija

deželnega poslanca Fr. Jakliča in tovarišev na g. deželnega predsednika ekselenco barona Heina

V Velikih Laščah posluje že šesto leto posojilnica. Kakor kaže računski zaključek za minulo leto, posojilnica nikakor ne posluje redno in bilanca, ki jo je izdala posojilnica za l. 1901., ni resnična, ker med aktiva so vpisana posojila, katera več ne eksistirajo, kar se je pokazalo zadnje dni.

Zgodilo se je pa to-le:

1. Posojilnica je tožila Uršulo Adamič iz Ponikev za 200 gold. z obrestmi od dveh let. V torek, ko je imela biti obravnava, pa se je dokazalo, da je njen porok Purkart že pred dvema letoma plačal na roke knjigovodji velikolaške posojilnice Benediku v notarjevi pisarni, kjer je ta uradoval za posojilnico, celo svoto. Za pričo poklicani Benedik je to priznal.

2. V sredo se je dognalo, da je istotako postopal s Purkartom iz Ponikev, ko je bil dolžan posojilnici 500 gold., katere je pa tudi že pred več časom izročil Benediku, a jih ni oddal blagajniku, tako da je Purkart posojilnici v resnici še sedaj dolžan.

3. Pri tej obravnavi v sredo v uradni sobi velikolaške posojilnice se je dognalo, da je na ime Purkarta vpisano v posojilniške knjige 100 gold., katerih Purkart nikdar ni prosil in nikdar seveda tudi prejel. Sodni svetnik Šušlaj je bil priča teh dogodkov, ko se je Benediku dokazalo tako pomejerenje.

4. Posojilnica je tirjala Fran Intiharja iz Črnega potoka št. 4 za 200 gold., kateri znesek je Intihar že plačal pred dvema letoma na roke knjigovodji posojilnice Benediku.

5. Bilanca posojilnice izkazuje zaostalih obrestij 5251 K, kar je pri stanji posojil v znesku 116.000 K ogromna svota. Ker je Benedik sploh prejemal denar od strank, je gotovo med to svoto dosti takega denarja, katerega je zapravil Benedik.

6. Ko je Benedik v škodo notarja istotako posloval ter je ta zasledil te defraudacije, se je notar vknjižil na njegovo posestvo za oškodovano svoto ter ga spodil iz službe, a dasi je bila ta stvar sodišču popolnoma znana, ni se čisto nič zasledovalo, koliko je ta človek poneveril na škodo strank.

Te defraudacije so bile javna tajnost, a posojilniški odbor je pripustil, da je Benedik še nadalje posloval v posojilnici in imel pri defraudacijah pristo roko. — Le tako si je mogoče misliti, da so mu ljudje zaupali, ker so videli, da mu zaupa odbor posojilnice, v katerem so tudi pošteni možje.

Benedik je defraudiral sistematično, kar je dobro znano velikolaškemu sodišču, ki pa vendar ničesar ne ukrene, da bi se ta človek izoliral.

Z ozirom na navedena dejstva vprašujejo podpisani:

Ali hoče nj. ekselenca deželni predsednik vse potrebno ukreniti, da se pojasnijo in uredé za ljudstvo velikolaške okolice tako usodne razmere?

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Jaklič. Dular. M. Arko. Šusteršič. F. Košak. Žitnik. Pakiž. Dr. Brejc. A. Mejač. Drobnič. Dr. Schweitzer. Povše.“

Deželni glavar:

Čast mi je, izročiti ti dve interpelaciji ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku.

Izročeni mi je bil še en nujni predlog.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prečita.

Tajnik Pfeifer

(bere: — liest:)

„Nujni predlog

deželnega poslanca Mihaela Arko in tovarišev za izboljšanje plače učiteljem na c. kr. rudarski ljudski šoli v Idriji.

Deželni zbor skleni:

C. kr. osrednja vlada se pozivlje, učiteljskemu osebju na c. kr. erarični ljudski šoli v Idriji izboljšati v najkrajšem času plačo in s tem omogočiti, da se poduk na tej šoli redno vrši, ker se bode potem več prosilcev za izpraznjena mesta oglasilo.

V formalnem oziru predlagamo, da se v zmislu pravnega reda § 21. postopa s tem predlogom.

Ako se nujnost odkloni, naj se postopa s tem predlogom v zmislu § 18. pravnega reda.

V Ljubljani, dné 21. junija 1902.

Mih. Arko. Pfeifer. Dr. Schweitzer. Dr. Šusteršič. F. Košak. Pogačnik. A. Mejač. Pakiž. Povše. Dr. Krek. Dr. Brejc.“

Deželni glavar:

Ekselenca gospod poslanec baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Es sind mehrere Dringlichkeitsanträge gestellt worden, und ich erlaube mir diesfalls auf die Bestimmung unserer Geschäftsordnung hinzuweisen, welche sagt, daß, wenn ein selbständiger, von 5 Mitgliedern unterstützter Antrag als ein dringlicher bezeichnet wird, der Antragsteller sogleich zur Begründung der Dringlichkeit zuzulassen ist und die Debatte hierüber hat sich nur auf die Dringlichkeitsfrage zu beschränken.

Indem ich auf diese Bestimmung der Geschäftsordnung hinweise, erlaube ich mir an den Herrn Präsidenten die Bitte zu richten, die Verhandlung über die Dringlichkeit der gestellten Anträge und zwar in der Reihenfolge, wie dieselben gestellt wurden, sogleich zu eröffnen und nicht erst nach Schluß der Tagesordnung, weil dies durchaus gegen den Geist und Wortlaut der Geschäftsordnung verstoßen würde.

Deželni glavar:

Ustrezaje želji gospodov predlagateljev nameval sem utemeljevanje nujnih predlogov zapostaviti za dnevni red. Ker se je pa stavila nasprotna zahteva, moram, izvršujoč pravični red, gospode predlagatelje prositi, da takoj pričnejo z utemeljevanjem nujnosti svojih predlogov.

Povdarjam, da so vsi nujni predlogi dovolj podprti in torej ni povoda oporekati, da bi se takoj ne pričelo z utemeljevanjem.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo, gospod deželni glavar!

Jaz mislim, gospôda moja, da je tukaj gospod deželni glavar predsednik, ne pa ekscelenca gospod baron Schwegel, akoravno se ekscelenca gospod baron Schwegel večinoma tukaj gerira kot predsednik in sploh kot glavar kranjske dežele, — menda zaradi tega, ker ima toliko volilcev za seboj! (Veselost in pritrjevanje na levi. — Heiterkeit und Zustimmung links.) Torej, gospôda moja, § 21. opravnega reda se glasi tako-le: „Ako je samostojni predlog, katerega podpira pet udov, nujen, mora se nasvetovalcu precej dopustiti, da dokaže to nujnost . . .“ Ako torej nasvetovalec sam pravi: „Jaz dam prednost dnevni redu, ki je določen in razglašen“, se mora v tem obziru ugoditi predlagatelju. Jaz bi tedaj gospodu deželnemu glavarju, opomnivši ga, da je on predsednik deželnega zbora, polagal na srce, da izvrši § 21. tako, kakor se ima izvršiti, namreč, da se ima predlagatelju dopustiti, da takrat utemeljuje nujnost svojega predloga, kadar hoče, namreč, da ima tudi pravico zapostaviti nujni predlog za dnevni red; sicer pa izrečno konstatiram, da je gospod deželni glavar sam že poprej proglasil, da je utemeljevanje nujnih predlogov zapostavljeno za dnevni red.

Jaz dobro vem, gospôda moja, zakaj je ekscelenci gospodu baronu Schweglu na tem ležeče, da bi mi govorili že sedaj o nujnosti; zaradi tega, ker je mož s celo svojo stranko v največjih škripicah, ker hočejo tu izvršiti čin nečuvene krivice, čin najhujšega nasilstva proti parlamentarnim pravicam in običajem pri volitvi odsekov, in za to bi on rad nekoliko časa dobil. Ali, gospôda moja, mi nimamo niti najmanjšega povoda, tukaj opravljati posle veleposestva ali kake druge stranke, ampak imamo zastopati interese kranjskega ljudstva, ki v ogromnem številu stoji za nami, in te bomo mi tukaj tudi zastopali in si ne bomo ničesar pustili diktirati od nobene stranke, najmanj od take stranke, ki šteje summa summarum 53 volilcev.

To naj gospod deželni glavar vzame na znanje!

Ako hočete mirne seje, naj se spoštuje opravljeni red, in jaz prosim deželnega glavarja, da izvršuje § 21. opravnega reda, tembolj, ker je sam že izjavil, da se utemeljevanje nujnih predlogov zapostavi za dnevni red, in takrat ni bilo proti temu od nobene strani nobenega ugovora.

Deželni glavar:

Gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Es ist selbstverständlich, daß ich auf die gegen mich gerichteten persönlichen Ausfälle des geehrten Herrn Voredners nicht mit einem Worte reagire. Was jedoch die sachlichen Ausführungen desselben betrifft, so culminierten dieselben darin, als ob Jeder, der einen Dringlichkeits-

antrag stellt, berechtigt wäre, die Verhandlung hierüber in jedem beliebigen Momente von seiner Wahl des Zeitpunktes hiefür abhängig zu machen. Eine derartige Auffassung würde jedoch dem Begriffe „Dringlichkeit“ vollständig zuwiderlaufen (Poslanec Dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kaj pa v državnem zboru? Kako se pa tam godi?“) und ebenso sehr gegen den Wortlaut und noch mehr gegen den Geist der Geschäftsordnung verstoßen. Ein Dringlichkeitsantrag kann unmöglich anders als dringlich behandelt werden und ist hiebei jede Verzögerung durchaus zu vermeiden. Ich wiederhole daher meine früher gestellte Bitte, über die Dringlichkeit der Anträge sogleich die Verhandlung zu eröffnen, wobei es mir — ich betone dies — nur um die Geschäftsordnung zu tun ist, die in den Händen des Präsidenten wohlbehütet sein soll. Die lag mir am Herzen und an die appelliere ich. (Ugovori na levi. — Zwischenrufe links.)

Deželni glavar:

Dosedaj je bilo običajno, da so se nujni predlogi, kadar so se stavili, takoj tudi utemeljevali. Če se pa utemeljevanje tudi zapostavi za dnevni red, je vsekako treba, da se predlogi utemeljujejo še v današnji seji. Da bi se to odložilo na drugi dan, pa ni dopustno. Jaz bi torej vprašal visoko zbornico, ali se strinja s tem, da bi se sedaj najprvo dnevni red s tem pogojem dovršil, da pridejo potem nujni predlogi že danes na vrsto. Po mojem mnenju je dopustno, da se bodo nujni predlogi pozneje utemeljevali, ampak da bi se utemeljevanje na drugo sejo zavleklo, to bi bilo proti pomenu nujnega predloga.

Poslanec dr. Ferjančič:

Jaz bi samo to pojasnilo želel, ali gre tu za vprašanje, ali naj se nujni predlogi utemeljujejo na konci seje ali na konci dnevnega reda? Po mojem mnenju dnevnega reda, ki je tako dolg, danes ne bomo izvršili, in potemtakem, če bi imeli nujni predlogi na konci dnevnega reda priti na vrsto, bi bil nujni značaj izgubljen. Jaz bi bil torej za to, da se utemeljevanje takoj vrši.

Deželni glavar:

Jaz sem prej izjavil, da bodo nujni predlogi prišli na vrsto na konci dnevnega reda.

Ako nihče od gospodov ne ugovarja, menim, da naj bi dovršili najprej dnevni red, in potem in sicer še v današnji seji pridejo na vrsto nujni predlogi.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Der Herr Präsident hat ausgeführt, daß wir es heute mit 12 Dringlichkeitsanträgen zu tun haben und daß diese 12 Dringlichkeitsanträge eine ganz ungemessene Zeit in Anspruch nehmen werden, also heute nicht werden erledigt werden können. Es ist also ganz gleichgiltig, ob dieselben am Ende der Tagesordnung oder später einmal zur Verhandlung gelangen sollen — dem gegenüber möchte ich

bemerkten, daß Beides gegen den Geist und Wortlaut der bezüglichlichen Bestimmung der Geschäftsordnung verstößen würde, welche vollkommen klar und präcise die folgende Verhandlung eines Dringlichkeitsantrages verlangt. Wenn es richtig wäre, daß ein gestellter Dringlichkeitsantrag nur dann als ein dringlicher zu behandeln ist, wenn dies dem Wunsche des Antragstellers entspricht, dann könnte man ja Dringlichkeitsanträge auf Lager einbringen, die dann die ganze Session hindurch unberührt liegen bleiben, in jedem beliebigen Momente aber hervorgezogen werden können, um den Lauf der Verhandlungen ins Stocken zu bringen. Dagegen aber, glaube ich, muß im Interesse einer ordentlichen Geschäftsführung unbedingt Einspruch erhoben und verlangt werden, daß die Verhandlung eines jeden Dringlichkeitsantrages sofort nach dessen Einbringung durchgeführt werde.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz moram vendar zopet konstatirati, da besedilo opravnega reda, na katero se ekscelenca gospod baron Schwegel s takim patosom sklicuje, da to besedilo ne govori za njegove nazore, ampak popolnoma za naše nazore, namreč, ako stoji tukaj, da se mora nasvetovalcu precej dopustiti, da dokaže nujnost, se mu mora to dopustiti, ne pa da bi bilo ukazano, da mora takoj utemeljevati nujnost.

Iz tega jasno sledi, da je nasvetovalcu na prosto voljo dano, da dá, ako hoče, katerikoli točki dnevnega reda prednost pred svojim predlogom. Sicer pa moram opetovano konstatirati, da je gospod deželni glavar že proglasil, in sicer brez vsakega ugovora, da ima prednost dnevni red in da pridejo nujni predlogi šele pozneje na vrsto. Šele tekom daljšega časa pa je prišla ekscelenci gospodu baronu Schwegelnu druga misel, ker si je domišljeval, da nas bo na ta način v kako zadrego spravil s svojo zahtevo. Nam se ne gre za to, da bi v kako zadrego prišli, če takoj danes začnemo z utemeljevanjem predlogov, ampak nam je na tem, da se to, kar se od onih dveh strank namerava, namreč strmoglaviti nas pri volitvah v odseke, da se to ad perpetuum memoriam pribije, da bo ves narod videl efekt teh volitev. To lumparijo hočemo mi najprej videti. (Burno odobravanje na levi. — Stürmischer Beifall links. — Velik hruš v središču. — Großer Lärm im Centrum. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Gospod dr. Tavčar bo še znorel!“ — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter dr. Tavčar: „Lumparije nam ne bo nikdo očital!“ — Klici na levi: — Ruße links: „Vi nas ne boste terorizirali! Za lumparijo se gre ravnotako, če še tako upijete in razgrajate!“ — Poslanec dr. Šusteršič. — Abgeordneter dr. Šusteršič: „To še vse ni nič! Pridejo še čisto druge stvari!“)

Deželni glavar:

Prosim, jaz moram protestirati proti temu izrazu „lumparija“ . . .

Poslanec dr. Šusteršič:

To je Vaša dolžnost! Poglejte no, mali Pirc bo še iz kože skočil! Kar počil bo! (Veselost na levi. — Heiterkeit links.) Kako so vendar gospodje smešni!

Deželni glavar

(nadaljuje: — fortfahrend:)

ter moram gospoda govornika k redu klicati, zakaj take besede ne smejo padati v nobenem parlamentu, ki drži kaj na svojo čast.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz vzamem to na znanje!

Poslanec Hribar:

Oglašam se k besedi!

Landeshauptmann:

Seine Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat sich schon früher zum Worte gemeldet!

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Dem Irrthum, in welchen der geehrte Herr Vorredner verfallen ist . . .“

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim, jaz še nisem končal, sem še pri besedi!

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Hat er noch das Wort?

Poslanec dr. Šusteršič:

Ja, ja, ja!

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Dann bitte ich!

Poslanec dr. Šusteršič

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Jaz vzamem seveda klic k redu z dolžnilim rešpektom na znanje, ampak to na stvari čisto nič ne izpremeni. Mi bi, kakor sem že prej rekel, radi videli, da se to, kar se od onih dveh strank namerava, tudi izvrši. Naj se le pokaže, da gospodje, ki so tukaj zbrani na podlagi nečuvenih volilnih privilegij in ki imajo na podlagi teh privilegij pravice, ki so ravno v nasprotnem razmerju s številom volilcev, katere imajo zastopati, da hočejo ti gospodje strmoglaviti zastopnike ogromne večine ljudstva na Kranjskem. Zato smo zapostavili nujne predloge za dnevni red in jaz konstatujem še enkrat, da je gospod deželni glavar to enunciral, in da takrat ni bilo nobenega ugovora, in jaz zahtevam v imenu katoliško-narodne stranke, da pri tem tudi ostane.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Demgegenüber habe ich zu constatieren, daß ich sofort nach der Enuntiation des Herrn Präsidenten das Wort verlaugt habe und daß mir dasselbe aber erst erteilt wurde, nachdem der letzte Dringlichkeitsantrag zur Verlesung gelangt war, ich mich also vollkommen entsprechend im Augenblicke gemeldet habe, wo es Zeit war, meine Bemerkungen vorzubringen. Wenn es aber dem Herrn Voredner tatsächlich nur daran gelegen ist, daß den Dringlichkeitsanträgen die Erledigung der Punkte 3, 4 und 5 der Tagesordnung vorgehe, so ist es ja für ihn ein Leichtes, diesen Zweck zu erreichen. Er braucht nur seine Dringlichkeitsanträge zurückzuziehen und augenblicklich treten wir in die Verhandlung der genannten Punkte der Tagesordnung ein. (Odobranje v središču in na desni — Beifall im Centrum und rechts.) Das ist der beste Beweis, daß die Anschauung des Herrn Voredners, daß es uns nur um eine Verschleppung der Ausschusßwahlen zu tun sei, auf einem vollständigen Irrtum beruht.

Deželni glavar:

K besedi je oglašen še gospod poslanec Hribar. Prosim!

Poslanec Hribar:

Častiti tovariš gospod dr. Šusteršič se, visoka zbornica, sklicuje pred vsem na besedilo opravnika, ki pravi, da je dopustiti precej predlagatelju, da utemelji nujnost svojega predloga, in on polaga vso važnost in naglas na besedo „dopustiti“; čisto pa pri tem pozablja, da pred besedo „dopustiti“ stoji beseda „precej“. Jaz mislim, da je čisto jasno, kaj hoče opravljeni red reči z besedo „precej“, namreč, da se ima nujni predlog utemeljevati takoj, predno se kaka druga stvar v razpravo vzame in se nadaljuje dnevni red. Sicer pravi gospod dr. Šusteršič, da on in tovariši njegovi niso v nikaki zadregi, če bi imeli takoj utemeljevati nujnost predlogov. Jaz mu to ravno verjamem in sem popolnoma prepričan, da res niso v zadregi; ali nam pa, ki smo slišali važne in temeljite predloge one stranke, je na tem, da izvemo tudi razloge za nujnost teh nasvetov, zakaj, ako kdo stavi kak predlog, ga mora staviti z namenom, da se smatra za resnega in mora zanj nastopiti z vso silo in z vsem svojim govorniškim darom. Tedaj smemo pričakovati, da nam gospodje predlagatelji takoj podajne priliko, da vidimo, kako resno smatrajo svoje nujne predloge, kajti, ako nam bodo dali to prepričanje, da so predlogi zares nujni, je naravno, da bomo tudi mi glasovali za te predloge. Ali, gospôda moja, ako se gospod dr. Šusteršič in njegova stranka protivi taki zahtevi . . .“ (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Mi hočemo, da se sedaj odseki volijo!“) vidimo takoj, kam merijo s svojimi predlogi in da jim ni toliko za veliko važnost predlogov in za to, da bi dokazali, kako nujni so ti predlogi, ampak samo za uprizorjenje neke komedije . . .“ (Burno ugovarjanje na levi in živahno pritrjevanje v središču. — Stürmischer Widerspruch

links und lebhaftige Zustimmung im Centrum. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Prosim, gospod deželni glavar, da ga tudi poklicete k redu!“)

Deželni glavar:

Meni ni treba v spomin klicati moje dolžnosti! Jaz ne smem dopuščati, da se predlogi, ki se tukaj stavljajo, proglašajo kot komedija in moram gospoda govornika k redu poklicati!

Poslanec Hribar

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Jaz jemljem besede gospoda deželnega glavarja na znanje; opozoriti pa moram, da nisem predlogov proglašal za komedijo, temveč sem jih še celo naravnost imenoval v svojem govoru jako važne in izrekel, da ti gospodje važnost sami dobro čutijo. Jaz sem le rekel, da se mi zdi komedija to postopanje, katero hoče uvesti gospod dr. Šusteršič, namreč, da naj bi se o teh nujnih predlogih razpravljalo na konci in če mislite, gospod deželni glavar, da zato zaslužim klic k redu, pa mi ga podelite. V drugem pa zagotavljam, da nikdar ne bom šel v debatah visoke zbornice na takošno polje, na kakoršno kreniti se je dobro zdelo voditelju katoliško-narodne stranke, častitemu gospodu dr. Šusteršiču, namreč, da bi govoril s takim tonom, kakor je običajen v beznicah, in, kakor se je žali-bog po zaslugi krščansko-socijalne stranke na Dunaju zanesel tudi v naš državni parlament. V takem tonu jaz nikdar ne bom debatoval in proglašam, da bom nasproti vsemu kričanju in takim za lase v zbornico privlečenim predlogom . . . (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Prej so bili predlogi važni, sedaj jih pa imenuje kar na enkrat za lase privlečene in komedijo! To je logika!“), katerih namen je samo to, da bi se obravnave zavlačevale, vedno mirno kri obdržal, in bi le obžaloval, ako bi iz naše dosedaj mirne in plodonosno delujoče zbornice nastalo zborovanje, o katerem bi se ne moglo reči, da zasluži ime parlamenta, kakor ga je doslej zaslužila ta visoka zbornica.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schweitzer ima besedo.

Poslanec dr. Schweitzer:

Tukaj so se od strani naših gospodov nasprotnikov bodisi iz veleposestva, bodisi iz narodno-napredne stranke razpravljale najrazličnejše reči, samo pri stvari sami so se gospodje jako kratko mudili. Jaz pa poudarjam še enkrat, da je jasno besedilo prvega odstavka § 21. in da to besedilo določa, da ima nasvetovalec pravzaprav to v svoji roki, ali hoče precej utemeljevati nujnost svojega predloga, ali to utemeljitev zapostaviti za kak drugi predlog. Katoliško-narodna stranka je tukaj delala popolnoma logično, da je rekla, da se naj poprej izvrše volitve

v odseke, kajti 2. odstavek § 21. pravi, da „se mora predlog, ako se pripozna njegova nujnost, izročiti odboru.“ Ja za božjo voljo, gospôda moja, ali moremo logično reči, da bomo predlog izročili odboru, če odseka, odbora sploh še nimamo? (Živahno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links und auf der Galerie.) Prosim gospôda, bodimo logični in nikar ne pustimo, da bi se nam celi svet smejal. Zato pravim, da je edino pametno in logično to, kar predlaga katoliško-narodna stranka, namreč, da se utemeljevanje nujnosti naših predlogov zapostavi, in da se najprej reši dnevni red in volijo odseki. Potem šele bomo mogli govoriti o nujnosti.

Na posameznosti pa, ki ne spadajo k stvari, ne bodem odgovarjal. Samo eno bi omenil zadnjemu gospodu govorniku. On je namreč rekel, da je tisti ton prišel v naš parlament po krščanskih socialistih na Dunaju. Gospôda moja, kdor se količkaj peča s parlamentom, mora vedeti, da so ta ton v parlament zanesli prijatelji gospodov iz one strani, Vsenemci, ne pa krščanski socialisti. DrugEGA nimam omeniti. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Poslanec dr. Ferjančič:

Gospod predgovornik je izrekel neko misel, ki je napravila tak utis, da sem na galeriji slišal ploskati, on je namreč tezo postavil, da ni prej mogoče razpravljati predlogov, dokler odsekov ni. Gospôda moja, ravno to bi bilo logično, da najprej poznamo predloge, kakšni so, da potem vemo, v kake odseke spadajo, in da bomo potem vedeli izbrati prave odseke. (Ironično odobravanje in smeh na levi. — Ironischer Beifall und Gelächter links. — Klici na levi: — Ruſe links: „O jej! Saj to tako že vemo, kateri odseki se bodo volili! Saj so že predlagani!“) Samo to sem hotel opomniti!

Deželni glavar:

Prekinem sejo za 10 minut, da bo mogoče gospodom poslancem sporazumeti se, kajti na eni, kakor na drugi strani so se navajali važni razlogi za to, da naj bi se takoj, oziroma še le za dnevnim redom utemeljevali nujni predlogi. Prekinem torej sejo za 10 minut.

(Seja prestane ob 11. uri 30 minut in se nadaljuje ob 11. uri 50 minut dopoldne. — Die Sitzung wird um 11 Uhr 30 Minuten unterbrochen und um 11 Uhr 50 Minuten Vormittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend.)

Danes smo prvokrat v slučaju, da nam je interdiretirati § 21. opravnega reda gledé nujnosti, zakaj dosedaj še nikdar ni bilo govora glede utemeljevanja. Po § 21. opravnega reda ima predlagatelj pravico takoj utemeljevati nujnost, namreč predsednik mu mora dopustiti, da precej utemeljuje.

„Wird ein selbständiger, von 5 Mitgliedern unterstützter Antrag als ein dringlicher bezeichnet, so ist der Antragsteller zur Begründung der Dringlichkeit sogleich zuzulassen...“ Torej on ima pravico takoj utemeljevati. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ne pravico, dolžnost!“ — Poslanec dr. Susteršič: — Abgeordneter Dr. Susteršič: „Tiho!“) Gotovo pa je, da je v smislu nujnosti, da se taki predlogi ne zavlačujejo in saj v tisti seji utemeljujejo, v kateri so bili stavljeni. Če predlagatelj pravi, da svoj predlog v korist dnevnemu redu umakne... (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Torej ga je umaknil!“) — nisem hotel reči „umakne“ ampak „zapostavi“ —, je pa to po običaju, kakor se sploh godi v parlamentih in tudi v državnem zboru ne samo sedaj, ampak to je veljalo tudi že pod Chlumeckym. Predlagatelj ima to pravico, da sme svoj nujni predlog zapostaviti nasproti drugim točkam dnevnega reda. Jaz stojim torej na tem stališču, da se morajo nujni predlogi, ki so se stavili v kaki seji, še v tisti seji utemeljevati. Če pa predlagatelj dá dnevnemu redu prednost, ne more biti nobenega ugovora proti temu, da se mu pusti, da utemeljuje nujni predlog še le po dovršenem dnevnemu redu. (Ploskanje na levi. — Händeklatschen links.)

Prosim! — Ne gledé na vsako stranko smatram, da se pa mora predlagatelju tudi toliko pustiti, da sme reči, jaz zapostavim v ugodnost te, ali one točke dnevnega reda svoj nujni predlog za čas, da bo dnevni red rešen, zato sem tudi že prej naznanil, da so gospodje predlagatelji zapostavili svoje predloge za dnevni red, in mi smo tudi že prešli v razpravo dnevnega reda. Mi smo že rešili drugo točko dnevnega reda in smo že v popolni razpravi dnevnega reda.

Akoravno vidim, da so mnenja gospodov poslancev različna, moram vendar toliko pravice pustiti vsakemu predlagatelju, da utemeljuje nujnost še le tedaj, če je gotova točka dnevnega reda, kateri on prednost prepušča, rešena.

Poslanec dr. Ferjančič:

Prosim za besedo!

(Poslanca dr. Krek in dr. Schweitzer: — Die Abgeordneten Dr. Krek und Dr. Schweitzer: — „Gospod deželni glavar še ni končal!“ — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: — „On mora to vendar bolje vedeti, kakor Krek in Schweitzer!“)

Deželni glavar:

Prosim, jaz sem že končal.

Poslanec dr. Ferjančič:

Gospod deželni glavar je o tej točki, ki se je danes morda prvič v deželnem zboru sprožila, v velikih dvomih. To bo gospod deželni glavar sam pripoznal, ker je sedaj že v tretjič drugače ukrenil stvar. Sprva je rekel, da se zapostavi utemeljevanje nujnih predlogov za dnevni red, potem je rekel, da

bo ugodil zahtevi te (desne — rechten) strani, in sedaj pride pa zopet na prvi predlog. Gotovo in brez dvoma je, da je gospod deželni glavar v velikih dvomih, kako je tolmačiti to točko opravnega reda. Če je pa gospod deželni glavar gledé kake točke opravnega reda v dvomu, ne preostaje po mojem mnenju — in to se ne vrši nikjer drugače — nič drugega, kakor da vpraša o tem zbornico za mnenje. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: — „Kje je pa to zapisano?“) Jaz predlagam torej, da vpraša gospod deželni glavar o tem zbornico za mnenje.

Kaj je pa opravljeni red? Nič drugega, kakor red, ki si ga zbornica napravi, po katerem hoče postopati. Deželni zbor je tisti činitelj, ki si sam postavlja samooblastno svoj poslovni red. Torej moje mnenje je, da bi bilo v tem slučaju pravilno to postopanje, da gospod deželni glavar vpraša zbornico za mnenje.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz prosim besede!

Poslanec Hribar:

Gospod deželni glavar, jaz prosim besede v formalnem oziru!

Deželni glavar:

Torej ima gospod poslanec Hribar prvi besedo!

Poslanec Hribar:

Jaz bi gospoda deželnega glavarja opozarjal, — naj mi ne zameri, da storim to, — da ima po § 31. vsak poslanec pravico samo dvakrat govoriti o eni in isti stvari. Ker je gospod dr. Šusteršič govoril že dvakrat o isti stvari, bi jaz prosil gospoda deželnega glavarja, da mu ne podeli besede, kajti sedaj je še vedno ista točka v razpravi in nikdo ne sme o eni stvari več kakor dvakrat govoriti. (Ugovarjanje na levi. — Widerpruch links.) Torej bi gospoda deželnega glavarja prosil, da naj svetuje gospodu dr. Šusteršiču, da blagovoli naprositi morda kakega drugega izmed zvestih svojih pristašev, da mesto njega poprime besedo.

Deželni glavar:

Ja, prosim, saj gospod poslanec Hribar ne ve, o čem hoče govoriti gospod poslanec dr. Šusteršič. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: — „O tem, kar je sedaj v razpravi.“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Hribar to dobro ve, o čem hočem jaz govoriti! Saj je vsegaveden!“ — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Nisem vsegaveden, a toliko že vem, kaj misli dr. Šusteršič govoriti!“) Sicer se pa gre sedaj za popolnoma nov predlog gospoda dr. Ferjančiča, da se namreč o stvari vpraša za mnenje zbornico.

Poslanec dr. Ferjančič:

Jaz nisem stavljal nikakega predloga, temveč sem samo izrazil svoje mnenje, da bi bilo namreč od gospoda deželnega glavarja pravilno, da vpraša zbornico za mnenje!

Deželni glavar

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Gospod poslanec dr. Ferjančič je sprožil neko mnenje in naj bo to predlog ali mnenje, sedaj se gre za novo stvar in o tej novi stvari ima gospod poslanec Šusteršič pravico govoriti. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „§ 31. se čisto točno glasi. To ni noben predlog in gospod dr. Šusteršič ne more govoriti še enkrat!“)

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz moram neposrednemu predgovorniku, jako častitemu članu narodno-napredne stranke, gospodu županu Hribarju odgovoriti toliko, da se gre sedaj za popolnoma nov položaj. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kaj še! Za isto stvar se gre, kakor prej!“), kajti sedaj po prekinjenju seje je gospod deželni glavar v smislu opravnega reda enunciral svoj ukrep in sedaj se je pričela o tem debata, katero je započel gospod načelnik kluba narodno-napredne stranke, kateri mora vendar po navadnih pojmihi biti eden najbolj pametnih gospodov v tem klubu. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Bolj pameten je gotovo kot Vi!“ — Poslanec dr. Ferjančič: — Abgeordneter Dr. Ferjančič: „Od Vas homo menda jemali pamet? Vi jo imate v zakupu!?“) Ja, ja! Prosim, jaz pač ne vem, zakaj Vas je moj kompliment tako razburil? Čudno pa je, da so bili gospodje prej zadovoljni, akoravno je tudi gospod dr. Ferjančič govoril dvakrat. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „On je še le drugič govoril o tej stvari, Vi pa že tretjič. Jaz protestiram proti temu, kajti to ravnanje ni pravilno po opravnem redu!“) Prosim, gospod deželni glavar, ali ima gospod poslanec Hribar besedo ali jaz? — (Smeh v središču. Gelächter im Centrum.)

Torej jaz mislim, da sedaj mi debatiramo o enunciaciji gospoda deželnega glavarja in o mnenju ali predlogu gospoda poslanca dr. Ferjančiča. Ta je prišel potem na popolnoma novo idejo, namreč, da naj gospod deželni glavar, ki je, kakor pravi gospod dr. Ferjančič, v silnih dvomih, kako je tolmačiti § 31. opravnega reda, vpraša gledé tega zbornico za mnenje. Gospod dr. Ferjančič pa, ki je sicer jurist, je popolnoma pozabil citirati oni paragraf opravnega reda, po katerem bi bil gospod deželni glavar navezan vprašati zbornico. (Poslanec dr. Ferjančič: — Abgeordneter Dr. Ferjančič: „Ni treba nobenega paragrafa, kajti to je popolnoma naravno!“) Če bi se zgodilo to, kar gospod poslanec dr. Ferjančič zahteva, potem bi to ne pomenilo čisto nič drugega, kakor poskus temeljem navadnega

sklepa, ne da bi šla stvar prej v odsek in se tam razpravljala, spremeniti opravični red deželnega zbora kranjskega. Ampak to Vam povem, za kaj takega nas ne boste dobili. Gospod deželni glavar po opravičnem redu popolnoma avtonomno izreče svoje mnenje, svojo sodbo in ta sodba, katero je izrekel, tudi velja. Sicer pa moram reči, da je bilo pravzaprav to popolnoma nedopustno, da je gospod deželni glavar gospodu dr. Ferjančiču sploh dal besedo.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo!

Poslanec dr. Krek:

Jaz bi visoko zbornico samo opozarjal na besedilo § 16. opravičnega reda. V tem paragrafu stoji: „Deželni glavar določi na koncu vsake seje dan in uro prihodnje seje, on ustanovi z deželnim zborom vred sejni dnevni red, ter ga dá v zbornici nabiti.“ Konec tega paragrafa pa slove: „Deželni glavar določi vrsto predmetov, ki se imajo obravnavati.“ (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Drugi odstavek se nanaša na prvega!“ — Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „Vi ste slabi pismo-uki!“) Tedaj dnevni red določi deželni glavar v soglasju z deželnim zborom, med tem ko vrsto predmetov določi deželni glavar sam, in po besedilu tega paragrafa je vsled tega enunciacija gospoda deželnega glavarja popolnoma pravomočna (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kaj še!“) in torej mislim, da o tej stvari ni mogoča nobena razprava in nobeno glasovanje. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Torej je sedaj konec vse te debate. Jaz omenjam le, kar se tiče trditve gospoda poslanca dr. Ferjančiča, da sem jaz o stvari enkrat to in enkrat to enunciral, da to ni res. Jaz sem precej prvokrat enunciral, da so gospodje predlagatelji zapostavili svoje nujne predloge za dnevni red, potem pa, ko se je ugovarjalo temu, sem prekinil sejo, da bi bili gospodje obravnavali to vprašanje, katero v kranjskem deželnem zboru še nikdar ni bilo na vrsti. Ta paragraf se sicer še nikoli ni interpretiral, ampak po praksi drugih deželnih zborov in parlamentov se sme § 21. interpretirati tako, da sme predlagatelj svoj nujni predlog zapostaviti v prid kake druge točke dnevnega reda. On ima pravico, ne pa dolžnost svoj nujni predlog takoj utemeljevati, ko je bil stavljen, ampak vsekako ga mora utemeljevati v tisti seji, v kateri ga je stavil, ker je predlog s tem, da je bil stavljen, ravno prišel na dnevni red tiste seje. Torej moje mnenje, pri katerem tudi ostanem, je, da se mora nujni predlog utemeljevati v tisti seji, v kateri se je stavil, ampak da je predlagatelju na prosto voljo dano, zapostaviti utemeljevanje svojega predloga nasproti kaki drugi točki dnevnega reda. Torej bomo sedaj dnevni red na-

daljevali. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Doktor Tavčar: „Mi pa protestiramo proti temu!“ . . . — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Nepravilnemu postopanju!“)

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Zu Konsequenz der von uns hinsichtlich der betreffenden Bestimmungen der Geschäftsordnung bereits gekennzeichneten Anschauungen erblicken wir naturgemäß im Vorgehen des Herrn Präsidenten eine dem Wortlaute und noch mehr dem Geiste der Geschäftsordnung widerstrebende Vorgangsweise.

Wir sehen uns daher genötigt, gegen diese Vorgangsweise Protest zu erheben und ersuchen den Herrn Präsidenten, Sorge zu tragen, daß diesem Proteste im Protokolle der heutigen Sitzung in entsprechender Weise Ausdruck gegeben werde.

Deželni glavar:

Sedaj bi morale priti na vrsto peticije, ker pa niso še voljeni odseki, se bodo peticije razdelile še le tedaj, kedar se bodo odseki izvolili. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Tega ni treba! Kolikokrat se predlog stavi, da naj se ad hoc voli kak novi odsek, pa se vendar predlog sprejme, če tudi odseka še ni.“) To velja gledé predlogov, sedaj se gre pa za peticije in te se bodo potem čitale, ko bodo voljeni odseki.

Sedaj pridejo na vrsto volitve odsekov in sicer:

4. Volitev finančnega odseka 12 članov.
4. Wahl eines Finanzausschusses von 12 Mitgliedern.
5. Volitev upravnega odseka 12 članov.
5. Wahl eines Verwaltungsausschusses von 12 Mitgliedern.
6. Volitev verifikacijskega odseka 7 članov.
6. Wahl eines Verifikationsausschusses von 7 Mitgliedern.
7. Volitev odseka za letno poročilo 9 članov.
7. Wahl eines Rechenschaftsberichts-ausschusses von 9 Mitgliedern.

Poslanec dr. Šustersič.

Slavna zbornica! Prišli smo sedaj do tiste točke dnevnega reda, katera je pravzaprav v svojem bistvu sporna med nami in sporna med dvema drugima strankama v tej visoki zbornici. V vseh parlamentih je običaj, da se, kedar so volitve v odseke, stranke o tem dogovoré, po kakšnem ključu bodejo posamezne stranke v odsekih zastopane, in tudi dogovoré že naprej o konstituiranju dotičnih odsekov. V predležem slučaju mi, katoliškonarodna

stranka, nismo čisto nič drugega zahtevali od nasprotnih strank, nego izključno le to, da se odseki volijo po matematičnem ključu, namreč, da ima vsaka stranka v odsekih toliko zastopnikov, kolikor se strinja z njenim številom v zbornici, tako, da je potem razmerje glasov v odsekih v bistvu ravno tisto, — na posamezne decimalke se ni treba ozirati, — kakor v plenarni seji. Ta naša skromna in popolnoma opravičena zahteva se je pa od nasprotnih strank odklonila, akoravno se je od jako merodajne nasprotne strani pripoznalo, da je zahteva popolnoma opravičena, in da se ne dá čisto nič ugovarjati proti tej zahtevi. V teh razmerah, gospôda moja, vzemite na znanje sledeče, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Prosimo!“), namreč, da se katoliškonarodna stranka volitev v odseke ne bo udeleževala . . . (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ker se ji delati ne ljubi!“) — Kaj je rekel? Da se ji delati ne ljubi? To je jako duhovit dovtip. Ker smo mi zahtevali mnogo zastopnikov v odsekih, se nam torej delati ne ljubi! Tavčar morda sodi druge ljudi po sebi in njegova lenoba je precej znana. — Torej jaz izjavljam, da se mi volitev v odseke ne bomo udeleževali, da noben član katoliškonarodne stranke ne bo vzprejel nobene volitve v odseke, in da se, ako bi se slučajno zgodilo od nasprotne strani, da bi bil kedo izmed nas v kak odsek voljen, da se nikakor ne bo udeležil nikake seje, in da bo katoliškonarodna stranka iz tega položaja izvajala tiste konsekvence, katere smatra kot svojo dolžnost napram svojemu narodu, katerega tukaj zastopamo. (Burno odobravanje in ploskanje na levi. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links.) Vso odgovornost pa zvrčamo na Vas, ki sedite tukaj v slučajni večini, samo vsled popolnoma neutemeljenih in neopravičenih privilegij, (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je! Tako je!“) in ki hočete, ne da bi bili zadovoljni s tem, da vsled teh neutemeljenih privilegij pridete sem v veliko večjem številu, kakor bi smeli, še nadaljni privilegij, namreč še veliko večje število mandatov v odsekih, kakor Vam gre po Vašem številu v zbornici. Torej vso odgovornost odvrčamo na Vas in ljudstvo Vas bo sodilo. (Burno odobravanje na levi in galeriji. — Stürmischer Beifall links und auf der Galerie. — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Galerija nima nič govoriti!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tavčar je že zopet nervozen!“)

Deželni glavar:

Prosim gospode na galeriji, da se vzdržé vsakega odobravanja in demonstriranja. (Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „Saj so volilci!“ — Klici z galerije: — Rufe von der Galerie: „Mi smo volilci!“)

Priznavam, da so volilci, ampak pravilni red določa, da galerija nima slediti debati ne z grajo ne s pohvalo, in to je postava, jaz pa moram varovati pravilni red deželnega zbora na vse strani.

Torej prestopimo sedaj na volitve.

Poslanec dr. Ferjančič:

Ja, jaz prosim za besedo!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Ferjančič ima besedo!

Poslanec dr. Ferjančič.

Gospod predgovornik je z veliko emfazo naglašal, kako nekako uzurpirane mandate ima ta cela stranka zbornice in je v tem oziru stavil primerni nujni predlog, gledé katerega samo obžalujem, da se še ni utemeljeval, ker bi za naš bilo jako poučno in zanimivo, da bi se bil že utemeljeval dotični predlog. Gospodu predgovorniku ne bom sledil na njegove ekspektoracije, ampak v soglasju s svojimi tovariši imam staviti predlog, in sicer predlog, ki ravno služi razmeram v deželnem zboru. Mi hočemo, da bi se ne samo za finančni odsek, ampak tudi za ostale tri odseke, katere nam je voliti, število mandatov zvišalo in sicer v ta namen, da bi se zastopstvo strank bolj primerno številu članov uredilo. Pripominjam, da je sedaj in osobito začetkom zadnjega zasedanja deželnega zbora znašal zastop v finančnem odseku dvanajst članov, in da je vsaka stranka bila zastopana s štirimi člani. Torej mi pa ravno, da bi ustregli stranki, ki hoče biti močnejše zastopana v odsekih, stavimo predlog, da bi se zvišalo število mandatov v finančnem odseku od 12 na 13, v upravnem odseku tudi na 13, v verifikacijskem odseku od 7 na 10, v odseku za letno poročilo od 9 na 10 članov. To je moj predlog in prosim, da pride na glasovanje.

Deželni glavar:

Želi kdo izmed gospodov besede, pa samo gledé števila članov v odsekih?

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz sem proti temu predlogu s stališča navadne tehnike, ker bodo namreč gospodje od onih dveh strank, ki štejeta skupaj 20 članov, jako težko zasedali tako mnogoštevilne odseke, v katere mi, kakor sem prej izjavil, itak ne gremo. Jaz imam pa ozir na gospode. Danes je bolj hladno, toda tekom dnij bo postalo vroče in gospodje bodo imeli preveč dela in ga ne bodo mogli zmagovati. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Mi se ga nismo nikoli bali!“) Nevarnost je, da odseki ne bodo sklepni, in torej bi bilo poviševanje števila članov v odsekih tehnično neopravičeno, ker mi — kakor sem že prej izjavil, — ne gremo nikamor v nobeni odsek. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „So pač pametni ti gospodje!“)

Torej, gospôda moja, kar se tiče tega, kar je gospod predgovornik omenjal, kako bo potem pravično odslej zastopstvo v odsekih in kako je bilo

poprej, moram to trditev popraviti. L. 1895. je katoliškonarodna stranka v finančnem odseku, ki šteje 12 članov, imela 5 zastopnikov, liberalna 3 in nemška stranka 4 zastopnike. To je odgovarjalo razmerju glasov in to razmerje hočemo tudi danes, oziroma smo je zahtevali. Potem se je razmerje glasov v zbornici spremenilo tekom 6 let, ker smo mi izgubili dva mandata, tako, da se je naša stranka reducirala na 14 mandatov, nasprotno je pa poskočila liberalna stranka na 11 mandatov, in potem se je na podlagi tega novega razmerja kot nekaj eskompt za volilne poraze, koje smo mi doživeli tekom teh šestih let, spremenilo razmerje tako, da je vsaka stranka enako število zastopnikov poslala v finančni odsek. To je bilo dosedanje razmerje. Ako bi se pa danes spremenilo razmerje tako, kakor zahtevajo nasprotna stranke, namreč, da se poviša število članov v finančnem odseku na 13, izmed katerih bi na nas odpadlo pet glasov, potem smo na slabšem kakor l. 1895., ker takrat smo imeli pet glasov izmed dvanajst glasov, sedaj se nam pa ponuja pet glasov izmed trinajst glasov, torej se nas hoče še bolj oškodovati, kakor l. 1895., ko nam je bilo priznanih pet mandatov izmed dvanajstih mandatov.

Jaz sem torej proti predlogu gospoda poslanca dr. Ferjančiča, sicer pa izjavljam v imenu katoliškonarodne stranke, da nam je popolnoma vse eno, koliko članov hočejo gospodje izvoliti v odseke. Če jih hočete 30, jih vzemite 30! (Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Gegenüber den die Ausschlußwahlen in der vorigen Landtagsession betreffenden Bemerkungen des Herrn Vorredners habe ich an Folgendes zu erinnern. Die Zahlen, wie sie vom Herrn Vorredner bezüglich des Finanzausschusses angegeben wurden, sind ja richtig, aber im Verwaltungsausschusse war, wie dies auch heuer seitens des Landesausschusses in Vorschlag gebracht wird, jede Partei mit je 4 Mitgliedern vertreten, (Poslanec Dr. Šusteršič: Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Ker ste Zelena ven vrgli!“), während jetzt nach dem Antrage Dr. Ferjančič' auch im Verwaltungsausschusse der Schlüssel 5:4:4 zur Anwendung zu gelangen hätte. Die Vertretung der Partei des Herrn Vorredners in den Ausschüssen ist daher gegenwärtig gleich bei Beginn der Session eine stärkere, als sie damals jener Partei zuerkannt worden ist.

Wenn ich aber schon beim Worte bin, so möchte ich mir gegenüber einer Erklärung des Herrn Vorredners, der Erklärung nämlich, daß verschiedene Mitglieder des hohen Hauses nicht gewillt sind, in die Ausschüsse einzutreten und an den Arbeiten derselben teilzunehmen, erlauben, die geehrten Herren auf den § 5 der Geschäftsordnung aufmerksam zu machen.

§ 5 der Geschäftsordnung lautet (bere — liest):

„Jeder Abgeordnete ist verpflichtet, an den Verhandlungen und Arbeiten des Landtages teilzunehmen, auch eine auf ihn gefallene Wahl anzunehmen, kann jedoch aus triftigen Gründen die Enthebung verlangen. Urlaub auf einen Tag erteilt der Landeshauptmann, auf eine längere Zeit der Landtag.“

Also nur wenn ihm die Enthebung bewilligt wird, kann ein Abgeordneter eine Wahl in den Ausschuß und die Arbeiten im Ausschusse ablehnen. Es widerspricht aber auch in diesem Falle dem absolut klaren Wortlaute der citierten Bestimmung der Geschäftsordnung, daß irgendein Abgeordneter erklärt, eine auf ihn gefallene Wahl aus eigenem Willen abzulehnen.

Das möchte ich im Interesse der Geschäftsordnung auch noch konstatiert haben. (Odobranje na desni in v središču. — Beifall rechts und im Centrum.)

Deželni glavar:

Predlog gospoda poslanca dr. Ferjančiča spreminja število članov za razne odseke in sicer naj se poviša število članov v finančnem odseku od 12 na 13, v upravnem odseku tudi od 12 na 13, v verifikacijskem odseku na 10 namestu 7 in v odseku za letno poročilo na 10 namestu 9.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Je sprejet.

Torej prosim sedaj volitve izvršiti.

Ker gospodje še nimajo listkov pripravljenih, prekinem sejo za toliko časa, da se bodo listki napisali. (Seja prestane ob 12. uri 30 minut in se nadaljuje ob 12. uri 45 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 12 Uhr 30 Minuten unterbrochen und um 12 Uhr 45 Minuten wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend:)

Prosim gospode poslance, da oddajo listke za finančni odsek.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim gospode poslance, da oddajo listke za upravni odsek.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim oddati listke za verifikacijski odsek.

Jch bitte, die Stimmzettel für den Verifikationsausschuß abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim oddati še listke za odsek za letno poročilo.

Jch bitte, noch die Stimmzettel für den Rechenschaftsberichts ausschuß abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim gospoda poslanca dr. Ferjančiča in barona Liechtenberga, da prevzameta skrutini in sicer mislim, kar za vse štiri odseke, ker je tako malo glasovnic.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Ta čas bomo nadaljevali dnevni red.

Točka:

8. Poročilo o delovanji deželnega odbora za dobo od 1. oktobra 1900 do konca septembra 1901

8. Rechenschaftsbericht des Landesauschusses für die Zeit vom 1. October 1900 bis Ende September 1901

se izroča odseku za letno poročilo, izvzemši one paragrafe, ki so bili vsako leto izročeni finančnemu in upravnemu odseku. Mislim, da ni treba tu našteti vsako posamezno točko, ampak vsi tisti paragrafi, ki so se druga leta izločili, bodo tudi letos izločeni.

Ako nihče ne ugovarja — (Nihče ne ugovarja. Es erfolgt kein Widerspruch.)

torej sprejeto.

Točka:

9. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1900.

9. Beilage 1. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des Lehrerpensionsfondes für das Jahr 1900.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

10. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za l. 1900.

10. Beilage 2. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabchluss des Normal-schulfondes für das Jahr 1900 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

11. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se vnovič predlaga načrt realčnega zakona za Kranjsko.

11. Beilage 3. Bericht des Landesauschusses, womit der Entwurf des Realschulgesetzes für Krain neuerlich vorgelegt wird.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

12. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1900 in proračuni za leto 1902.

12. Beilage 4. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der Stiftungsfonde für das Jahr 1900 und die Vorschläge für das Jahr 1902 vorgelegt werden.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

13. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora o zavarovanji živiljenja in starostnih rent.

13. Beilage 5. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Lebens- und Altersrentenversicherung.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

14. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za l. 1900 in proračun za l. 1902.

14. Beilage 6. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluss des Landesanzlehensfondes für das Jahr 1900 und der Vorschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

15. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželno-kulturnega zaklada za l. 1900 in proračun za l. 1902.

15. Beilage 7. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluss des Landeskulturfondes für das Jahr 1900 und der Vorschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

16. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora o vpeljavi šolskih tečajev za odrasle ljudi.

16. Beilage 8. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einführung von Schulkursen für Erwachsene.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

17. Priloga 9. Proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1902.

17. Beilage 9. Vorschlag des Lehrerpensionsfondes für das Jahr 1902.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

18. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada prisilne delavnice za l. 1900 in proračun za l. 1902.

18. Beilage 10. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluss des Zwangsarbeitshausfondes für das Jahr 1900 und das Präliminäre für das Jahr 1902 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

19. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagata računska sklepa kmetijske šole na Grmu o šoli in o gospodarstvu za l. 1900 z imovinskima razkazoma o uspehih gospodarskih panog.

19. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Standen über die Schule und den Wirtschaftsbetrieb für das Jahr 1900 sammt den Vermögensausweisen und dem Erfolgsausweise über die Wirtschaftszweige vorgelegt werden.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

20. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za l. 1900 in proračun za leto 1902.

20. Beilage 12. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluss des Museumsfondes für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

21. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdeniškega zaklada za l. 1900 in razkazi imovine teh zakladov koncem l. 1900.

21. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Kranken-, Irren-, Gebärdhaus- und Findelfondes für das Jahr 1900 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonde mit Ende 1900 vorgelegt werden.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

22. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1900 in proračun za l. 1902.

22. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluss des Pensionsfondes der Landesbediensteten für das Jahr 1900 und der Voranschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

23. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi deželnega prispevka za uravnavo Save med Kresnicami in Vernekom.

23. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages für die Saveregulierung zwischen den Ortschaften Kresnitz und Vernek.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

24. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1900 in razkaz imovine tega zaklada koncem leta 1900.

24. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluss des Garantiefondes der Unterkrainerbahnen für das Jahr 1900 und die Nachweisung des gesamten Vermögens dieses Fondes mit Ende 1900 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

25. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o šolskem donesku od nepremične imovine, ležeče na Kranjskem, toda spadajoče k zapuščini, razpravljani zunaj Kranjske.

25. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses mit Vorlage eines Gesetzentwurfes, betreffend den Schulbeitrag von dem in Krain gelegenen, jedoch zu einer außerhalb Krain abzuhandelnden Verlassenschaft gehörigen unbeweglichen Vermögen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

26. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun kranjske kmetijske šole na Grmu za l. 1902.

26. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Standen für das Jahr 1902 vorgelegt werden.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

27. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora o pospeševanju vinarstva in sadjarstva na Kranjskem v letu 1901.

27. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Förderung des Weinbaues und der Obstkultur in Krain im Jahre 1901.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

28. Priloga 24. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalnošolskega zaklada za leto 1902.

28. Beilage 24. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Normalschulfonds = Vorschlages für das Jahr 1902.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen)

29. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora o uravnavi Kamniške Bistrice od Domžal do tje, kjer se izteka v reko Savo.

29. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Regulierung des Steiner-Feistritzflusses in der Strecke von Domschale bis zu dessen Einmündungsstelle in den Savefluß.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

30. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželne zaklada in razkaz imovine za leto 1900.

30. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluss des Landesfondes und die Nachweisung des Vermögens für das Jahr 1900 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

31. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora o sestavi programa za uravnave rek in zagradbe hudournikov, ki se imajo izvršiti na Kranjskem, kakor tudi za napravo vodovodov in drugo preskrbovanje z vodo.

31. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Aufstellung eines Programmes für die in Krain auszuführenden Fluß-Regulierungen u. Wildbachverbauungen, sowie Wasserleitungen und sonstigen Wasserverjorgungen.

To poročilo smatram, da bi se izročilo finančnemu odseku, ker je v njem obsežen tudi celi finančni program, koliko sredstev se bo v prihodnjih letih potrebovalo.

Poslanec Povše:

Jaz ne tajim, da je posebnega pomena, vprašati o tej stvari tudi finančni odsek, toda ker je v tem poročilu načrtan ves program, po kojem bi se izvršile uravnave rek in dobava vode, je vsa stvar strogo gospodarskega pomena in še le, če obvelja v upravno-gospodarskem odseku, postane finančnega značaja in potem še le spada v finančni odsek, da tudi ta izreče svoje mnenje o njej.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše predlaga, da bi se priloga 27. izročila finančnemu odseku.

Gospodje poslanci, ki so za ta predlog, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt)

Ta predlog je padel in torej ostane pri tem, da se priloga 27. izroči finančnemu odseku.

Točka:

32. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predložé proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdeniškega zaklada za leto 1902.

32. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, womit die Vorschläge des Kranken-, Irren-, Gebärhaus- und Findelhausfondes für das Jahr 1902 vorgelegt werden.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

33. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora o volitvi deželnega poslanca iz kurije trgovinske in obrtne zbornice.

33. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses über die Ergänzungswahl eines Landtagsabgeordneten aus der Curie der Handels- und Gewerbetammer.

(Izroči se verifikacijskemu odseku. — Wird dem Verificationsausschusse zugewiesen.)

34. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora glede deželne podpore za meščansko šolo v Krškem.

34. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses inbetreff der Landesubvention für die Bürgerschule in Gurtsfeld.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

35. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep gledališkega zaklada za leto 1900 in proračun za leto 1902.

35. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluss des Theaterfondes für das Jahr 1900 und der Vorschlag für das Jahr 1902 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

36. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora o ustanovitvi kmetijske šole za Gorenjsko.

36. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Errichtung einer landwirtschaftlichen Schule für Oberkrain.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

37. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora gledé ustanovitve zakona o postavljanji mejnikov in pregledovanji občinskih in lastninskih mejâ pri zemljiščih.

37. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erlassung eines Gesetzes über Vermessungen und Revision der Gemeindegrenzen der Grundstücke.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Torej preidimo sedaj nazaj na 3. točko dnevnega reda, namreč na peticije, katere smo prej izpustili, ker še niso bili odseki določeni.

Potom deželnega odbora došle so sledeče peticije, in sicer se izročajo finančnemu odseku:

Ribnikar Marija, učiteljeva vdova, za zvišanje pokojnine.

Abram Leopold, umir. nadučitelj, za zvišanje pokojnine.

Gusel Emilija, voditeljica slov. dekliske osemrazrednice, za zvišanje opravilnine.

Bartl Josipina, nadučiteljeva vdova, za dovolitev posmrtné četrti po svojem ranjkem možu.

Sadar Marija, učiteljska sirota, za podaljšanje miloščine.

Učiteljstvo postojinskega trga prosi: 1. za stannarine, 2. draginjske doklade, 3. zvišanje funkcijske doklade šolskemu vodji.

Bognier Lorenz, als Vormund der fünf minderjährigen Kinder der Lehrerswitwe Maria Osana, um Bewilligung von Erziehungsbeiträgen.

Schmidt Katarina, učiteljska vdova, za dovolitev podpore.

Ravnateljstvo c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani, prispevka v podporo revnih učencev.

Ravnateljstvo c. kr. državne gimnazije v Kranju, prispevka v podporo revnih učencev.

Odbor društva v podporo revnih gimnazijcev v Novem mestu prosi podpore.

Odbor društva v podporo revnih dijakov na mestni realki v Idriji za podporo.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani prosi podpore 2000 K.

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaji za podporo.

Bolniško podporno društvo slovanskih vseučiliščnikov v Gradcu za podporo.

Dijaško podporno društvo „Husov fond“ v Pragi za podporo.

Die Verwaltung des Freitisch-Institutes an der k. k. Carl-Franzens-Universität in Graz um Subvention.

Asilno društvo Dunajskega vseučilišča za podporo.

Unterstützungsverein für Hörer der k. k. Hochschule für Bodenkultur in Wien um Subvention.

Unterstützungsverein für Hörer an der k. k. Bergakademie in Leoben um Subvention.

Katholischer Schulverein für Oesterreich in Wien um Subvention.

Odbor Dramatičnega društva v Ljubljani za zvišanje letne subvencije slovenskemu gledališču.

Glasbena Matica v Novem mestu za izvanredno in redno letno podporo.

Bolniško in podporno društvo pomožnih in zasebnih uradnikov za Kranjsko za podporo.

Društvo zdravnikov na Kranjskem za podporo za dr. Löschner-Maderjevo ustanovo.

Odbor podporne zaloge slovanskih visokošolcev v Gradcu za podporo.

Frauenverein der christlichen Liebe des hl. Vincenz von Paul um Subvention für die Jahre 1901, 1902 u. 1903.

Odbor slovenskega planinskega društva v Ljubljani za podporo za l. 1902.

Verein zum Schutze des österreichischen Weinbaues in Krems um Subvention pro 1902.

Präsidium des VII. österreichischen Weinbau-Kongresses in Krems um Subvention zur Veranstaltung des Kongresses.

Brücken-Genossenschaft zu Sagor a. d. Save um Subvention behufs Herstellung einer eisernen Brücke über die Save bei Sagor.

Stadtgememeindeamt in Rann um Subvention für den Brückenbau über die Save bei Rann.

Županstvo v Dovjem in slovensko planinsko društvo prosita 1000 K za popravo ceste iz Mojstrane v Vrata in za preložitev klancev.

Globočnik Otilija, vdova okrožnega zdravnika, za dovolitev mesečne miloščine.

Morscher Michael, Distriktsarzt a. D., um Penſionsbewilligung.

Sachs Alojzij, učitelj v deželni prisilni delavnici v Ljubljani, za definitivno imenovanje in za nagrado za orglanje.

Freyer Anna, Musealkustos-Waise, um Weiterbewilligung der Gnadengabe jährlicher 100 K.

Svetlič Jožefa, vdova gledališkega sluga in kurjača, za podporo.

Kovačič Emanuel, vpokojeni paznik prisilne delavnice, za denarno podporo.

Moser Karol, c. kr. cestni mojster, za zvišanje konkretalne penzije za otroke njegove soproge, bivše učiteljice, in za povrnitev pogrebniških stroškov.

Starkel Henrik, trgovski pomočnik, da se oskrbni stroški za njegovega sina Henrika v zavodu za idijote pri sv. Martinu plačajo iz deželnega zaklada.

Tomazin Franziska, Zwangsarbeitshaus-Aufsichterswitwe, um Bewilligung einer Gnadengabe.

Kuratorium der „Mensa academica“ in Wien um Subventionsbewilligung für das Studienjahr 1901/1902.

Der Verein zur Schaffung und Erhaltung eines Studentenheims an der k. k. Hochschule für Bodenkultur in Wien um Subvention.

Jerič Johann, Aushilfsdiener bei der k. k. Lokal-Kommission für agrarische Operationen in Laibach um Erhöhung seiner Gnadengabe jährlicher 400 K

Cebin Leopoldina, učiteljska vdova, za zvišanje pokojnine.

Seinert Anna, Lehrerswitwe, um Bewilligung einer Gnadenpension.

Razpotnik Katarina, nadučiteljeva vdova, za podporo za vzgojo svojih otrok.

Breinitzch Josefina, Arzterswitwe, um Weiterbewilligung und Erhöhung ihres Erziehungsbeitrages.

Österreichische Zentralstelle zur Wahrung der land- und forstwirtschaftlichen Interessen beim Abschlusse von Handelsverträgen, um Subvention.

Landeschulrat übermittelt das Gesuch der Leitung der Mädchenschule D. N. D. in St Michael bei Rudolfswert um Erhöhung der Jahresdotation.

Jerše Alojzija, nadučiteljeva vdova, za podaljšanje vzgojnine svoji hčeri.

Landesregierung ersucht um Bewilligung eines Beitrages zu den auf 3437 K 6 h veranschlagten Restaurierungskosten der Filialkirche in Gosstede.

Kunšič Marija, učiteljska vdova, za podporo.

Landeschulrat in Laibach übermittelt das Gesuch der Oberlehrerswitwe Hedwig Kaligar um Geldunterstützung.

Deželni šolski svet v Ljubljani predloži prošnjo voditelja II. mestne deške petrazrednice, Franc Raktelja, za zvišanje opravilnine v pokojnino vštene doklade.

Der Ausschuss des Unterstützungsvereines für dürftige und würdige Hörer der Rechte an der k. k. Universität in Wien um Subvention.

Koller Marija, učiteljska vdova, za zvišanje pokojnine in vzgojnine, oziroma za denarno podporo.

Praprotnik Marija, sirota šolskega ravnatelja, za podelitev nadaljne miloščine letnih 240 K.

Rektorat der k. k. technischen Hochschule in Graz um Bewilligung einer Subvention pro 1902 für die Freitisch-Einrichtungen.

Marburger Unterstützungsverein für entlassene Sträflinge um Subventionsbewilligung.

Županstvo v Šmariji za podporo, da plača stroške za vodovod v Šmariji in Razdrtem.

Pfeifer Josef, Landschaftssekretär, um Versetzung in den Ruhestand.

Direktion der k. k. Lehrerbildungsanstalt um Subvention zur Unterstützung dürftiger Schüler und Schülerinnen.

Gymnasialdirektion in Gottschee um Subvention.

Vorsteherung der Studentenküche in Gottschee um Subventionsbewilligung.

Jakopič Rihard, umetni slikar, za podporo v dovršitev svojih študij.

Upravnemu odseku pa se izročajo sledeče peticije:

Udeleženci obrtnega shoda v Ljubljani prosijo, da se v prisilni delavnici opusti obrtno delo.

Županstva v Želimljah, Studencu in Pijavi gorici, da se sklene zakon za uravnavo potoka Želimljšce.

Županstvo v Rovtah, da se nadaljuje zgradba okrajne ceste Dolenji Logatec-Idrija po dolini Sori do Žirov.

Županstvo Želimje, Studenec in Pijava gorica, da se na okrajni cesti Studenec-Turjak odpravi klanec „Ižanske gavge“ ter se izpelje cesta pod vasjo Kremenca.

Županstvo Temenica, Trebnje in Velika Loka, da deželni tehnik izdelava načrte in proračun za uravnavo potoka Temenice.

Bezirksgericht Wippach mit der Anfrage, ob seitens des Landtages die Zustimmung zur strafgerichtlichen Verfolgung des Landtagsabgeordneten Dr. J. Brejc erteilt wird.

Gospod poslanec dr. Šusteršič izroča prošnjo: vasi Smrečje, Žazar in Podlipa, da se okrajna cesta Podlipa-Smrečje izpelje skozi vas Kajnidol v Smrečje.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-Ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča sledeče prošnje:

Dominik Emilie, Distriktsarzterswitwe, um Erhöhung der Gnadenpension.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzauschusse zugewiesen.)

Mlekarska zadruga pri sv. Mihelu, okraj Postojna, za denarno podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzauschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Podgorica, da se napravi most čez Savo pri sv. Jakobu in da deželni stavbni urad vse potrebno ukrene.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsauschusse zugewiesen.)

Vaščani v Kuželju, obč. Fara pri Kostelju, za zgradbo ceste od Petrinje čez Grivec, Kuželj do Vozela.

(Izroči se upravnemu odseku — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Žitnik izroča prošnjo župansteve Škocijan, Št. Jernej, Bučka in Mokronog, da se zgradi most čez Krko pri Dobravi.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Ferjančič izroča prošnjo prvega splošnega uradniškega društva na Dunaji, da se zboljša učiteljsko blagostanje.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Grasselli izroča prošnji:

Bauer Aloisia, Leiterin der städtischen deutschen Mädchen-Volksschule in Laibach, um Erhöhung der Funktionzulage.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo „Narodna šola“ prosi za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec vitez Langer izroča prošnjo načelnštva Dolenjskega kletarskega društva v Novem mestu za podporo in posojilo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pirc izroča sledeči prošnji:

Kokalj Matilda, učiteljska udova, za izvanredno določitev pokojnine, oziroma za podaljšanje miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor dijaške kuhinje v Kranju prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Košak izroča prošnjo Pregelji Ivana, bivšega učitelja v Sv. Lorencu, za pokojnino, oziroma podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Žitnik izroča prošnjo posestnikov vasi Podcerkev-Nadlesek za podporo vsled poškodeb po povodnji.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Krek izroča prošnjo Malenšek Karoline in Alojzije, učiteljske sirote v Ljubljani, za povišanje miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Drobnič izroča prošnji:

Posestnikov iz vasi Čepno za znižanje zemljemerskih stroškov, oziroma za brezobrestno posojilo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstva Bloke, da se napravi vodovod v vasi Veliki vrh.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Ferjančič ima besedo, da naznani izid volitev v odseke.

Poslanec dr. Ferjančič:

Skrutinij izkaže naslednje podatke.

Za finančni odsek je bilo oddanih 20 listkov in sicer so voljeni gospodje poslanci: Hribar, Grasselli, dr. Majaron, dr. Tavčar, ekscelenca baron Schwegel, dr. Schaffer, grof Barbo, vitez Langer, Povše, Pogačnik, Pfeifer, Mejač in dr. Krek — vsak z 20 glasovi.

Ravnotako se je za upravni odsek oddalo 20 listkov.

Izvoljeni so z 20 glasovi gospodje poslanci: dr. Brejc, dr. Schweitzer, dr. Žitnik, dr. Ferjančič, Supančič, Pirc, baron Liechtenberg, baron Apfaltrern, baron Rechbach in dr. Schöppl, in z 19 glasovi dr. Šusteršič, dr. Krek in Franc Arko.

Ti gospodje so torej izvoljeni za upravni odsek.

Razun tega sta dobila po en glas gospoda poslanca Povše in Božič.

Za veriifikacijski odsek je bilo oddanih istotako 20 listkov in so izvoljeni gospodje poslanci: dr. Tavčar, dr. Ferjančič, Grasselli, dr. Schaffer, vitez Langer, Mihael Arko, Mejač, Košak in Pogačnik vsak z 20 glasovi. 19 glasov je dobil gospod poslanec dr. Schöppl.

Končno je bilo za odsek za letno poročilo oddanih tudi 20 listkov in so izvoljeni z 20 glasovi gospodje poslanci: Božič, dr. Majaron, Ulm, baron Wurzbach, Luckmann, Jaklič, Dular, Drobnič, Pakiž in z 19 glasovi gospod poslanec Pirc.

Deželni glavar:

Torej so ti gospodje izvoljeni v odseke.

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Ker vidim, da so si gospodje dovolili luksuz, izvoliti v odseke tudi nekatere člane naše stranke, med temi še celo mojo malenkost, izjavljam, ne samo v svojem, ampak v imenu cele stranke, da nihče izmed nas katoliško-narodnih poslancev ne sprejme izvolitve in da se tudi nihče izmed nas ne bo udeleževal odsekovih sej.

Prosim visoko zbornico, da vzame to izjavo na znanje.

Deželni glavar:

Moja dolžnost je, opozoriti gospoda poslanca na § 5. deželno-zborskega opravnega reda, ki se glasi:

„Vsakemu poslancu je dolžnost udeleževati se obravnave in del deželnega zbora, sprejeti je dolžan vsako volitev, ki nanj pade, vendar sme iz veljavnih vzrokov zahtevati, da se oprostí. Dopust za 8 dni dovoljuje deželni glavar, za daljši čas deželni zbor. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Nas ne more nobeden siliti, da bi hoditi v odbo-rove seje!“ — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Pa je Vaša dolžnost!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Se nimamo pred Vami zagovarjati!“)

Sedaj prosim, da se odseki, ki so izvoljeni, konstituirajo.

V to svrho prekinem sejo za 10 minut in potem bom nadaljevali.

(Seja prestane ob 1 uri 20 minut in se nadaljuje ob 1 uri 45 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr 20 Minuten unterbrochen und um 1 Uhr 45 Minuten Nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Naznanjam, da so se odseki konstituirali in da je bil izvoljen finančnemu odseku gospod poslanec Grasselli načelnikom in gospod poslanec dr. Schaffer namestnikom. Upravnemu odseku je bil izvoljen načelnikom gospod poslanec Liechtenberg in namestnikom gospod poslanec dr. Ferjančič in sicer z 8 glasovi.

Verifikacijskemu odseku je izvoljen gospod poslanec dr. Schöppl načelnikom in gospod poslanec dr. Tavčar namestnikom s 6 glasovi, in odseku za letno poročilo je bil izvoljen načelnikom gospod poslanec dr. Majaron in namestnikom gospod poslanec baron Wurzbach s 6 glasovi.

Torej so vsi odseki konstituirani in se prestopi v nadaljevanje današnjega dnevnega reda in sicer na utemeljevanje nujnih predlogov.

Prvi nujni predlog je bil predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča in sodrugov gledé spremembe deželnega reda in deželnega volilnega reda.

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo v utemeljevanje nujnosti tega predloga.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Ko je bil l. 1901. zadnji deželni zbor razpuščen, odnosno ko je potekla doba zadnjega deželnega zbora in so bile razpisane nove volitve v deželni zbor, stopila je tudi katoliško-narodna stranka zopet pred volilce in se vnovič potezala za zaupanje naroda.

V svojem volilnem oklicu se je jasno deklarirala kot to, kar je, kot ljudska stranka, kot stranka, katera hoče v prvo vrsto stavljati in vsikdar odločno

in brezobzirno zastopati in braniti pravice ljudstva. V svojem volilnem oklicu je katoliško-narodna stranka obljubila narodu, da bo zastavila vse svoje sile in porabila vsa zakonita sredstva v to ime, da izvojuje ljudstvu splošno in enako volilno pravico in sicer tudi za deželni zbor. Naloga katoliško-narodne stranke, kot poštene ljudske stranke je, da to, kar je v volilni borbi obljubila, tudi do pičice spolni; v tem se pač razlikuje katoliško-narodna stranka od marsikatere druge stranke. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Od katere?“) Tisto drugo stranko gospod župan Hribar sam najbolje pozna, se zmirom notri prekla (Veselost na levi. — Heiterkeit links), kar pa končno ne spada sem. Torej, gospoda moja, katoliško-narodna stranka, spolnjujoč svojo dano obljubo, stopi vsled tega takoj pred deželni zbor z nujnim predlogom, da se spremeni deželni red in deželni volilni red na temelju splošne in enake volilne pravice. To je prvi korak, katerega v temu oziru stori katoliško-narodna stranka v parlamentarnih zastopih in gotovo je, da bodo temu koraku sledili še nadaljnji koraki v parlamentih in izven parlamentov, in da katoliško-narodna stranka ne bo mirovala toliko časa, da se ljudstvu dá sveta pravica, katero ima do splošne in enake volilne pravice (živahno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links und auf der Galerie.)

To je samo začetek, samo uvod, prvi korak, ali jaz bom tekom svojega govora (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Nujnost utemeljeval!“ — Smeh v središču. — Gelächter im Centrum) gospode od nasprotne stranke jako uljudno in odločno pozval, da naj glasujejo za naš predlog in da naj nikari ne gledajo na svoje zarjovele mandate, na svoje zarjovele privilegije, ki spadajo v drugo stoletje, ampak da naj gledajo na ljudstvo, na večne pravice ljudstva in naj storijo čin resničnega napredka, napredka, katerega imajo sicer vedno na jeziku in v ustih, kateremu napredku pa sicer nasprotujejo v vseh panogah javnega življenja, vsled česar se potem imenujejo narodno-napredna stranka. (Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Gospod župan Hribar, ki je jako uljuden gospod, je bil tako prijazen in me je že opozoril, da moram utemeljevati nujnost predloga. Gotovo, jaz tudi bom ves čas, če bo tudi gospodu županu Hribarju malo dolgočasno postalo, ves čas o nujnosti govoril. (Smeh v središču. — Gelächter im Centrum. — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Bomo videli, koliko časa bo imel gospod deželni glavar potrpljenje!“) Na vsak način dalje, kakor Vi. Sicer pa mislim, da to ni dvogovor, ampak jaz govorim do visoke zbornice.

Pred vsem, visoka zbornica, moram izrečno povdarjati, da ta predlog gledé splošne in enake volilne pravice ni obstrukcijski predlog. Ta predlog bi bila katoliško-narodna stranka vložila in vzdrževala tudi v slučaju, če jej ne bi bilo potreba v njeno veliko obžalovanje izvajati tiste skrajne konsekvence, do katere jo je prisilila tako čudno sestavljena (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar:

„Postavno sestavljena!“) večina tega visokega zbora. Ta predlog je vložila katoliško-narodna stranka, ker je vezana bila do tega po svoji obljubi in po svojem trdnem in neomahljivem prepričanju, da je nujno, da se volilni privilegiji, ki so vir vse nesreče, katera je tekom desetletij prišla čez Avstrijo, da se ti privilegiji odstranijo in uvede edino pametna volilna pravica, to je splošna in enaka volilna pravica.

Gospôda moja, naš deželni red in deželni volilni red je v svojih bistvenih določbah iz leta 1861., je torej 41 let star (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Toliko, kakor primeroma dr. Šusteršič!“) Ne, prosim, jaz sem šele 38 ali 39 let star — natanko se ne vem spominjati. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Torej ste za 3 leta slabši kakor volilni red!“) Vi ste pa, gospod dr. Tavčar, za kakih 10 let slabši ali pa — boljši, sam ne vem kaj je pri takem volilnem redu, s katerim se more človek samo še v neumnosti meriti, prav za prav večji kompliment. (Veselost na levi. — Heiterkeit links). Sicer pa le delajte opazke, gospodje, bom vedno sproti odgovarjal, samo gospoda deželnega glavarja prosim za odpusčenje, ampak če se motim z medklici, moram nanje tudi odgovarjati.

Torej ta deželni volilni red in deželni red je iz leta 1861. in vsak pameten človek bo priznal — jaz sicer leta 1861. še nisem bil na svetu, ampak gospod dr. Tavčar je takrat že hodil po gnoju tam nekje (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kaj je rekel? Da sem po gnoju hodil?“) — vsaj sem jaz tudi po gnoju hodil, ko sem bil majhen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vi pa še sedaj včasih v gnoju tičite!“) — Vi pa vedno hodite po gnoju, kakor petelin. Sicer bom pa o takih stvarih še veliko govoril, nič se ne bojte. Bo še prišla na vrsto vsa korupcija vaše stranke.

Deželni glavar:

Ja, prosim, to ne spada k stvari!

Poslanec dr. Šusteršič

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Jaz moram vendar odgovoriti, če se me moti. Obrnite se na dr. Tavčarja, ki ima navado, me vedno motiti.

Torej mi smo bili pri letu 1861. Mi smo bili pri tem, da je takrat gospod dr. Tavčar že bil na svetu in marsikdo drug tudi, in vsak, ki takratne čase pozna, ali neposredno, ali samo posredno iz zgodovine, mi bo pritrdil, da so to bili vse drugačni časi, kakor današnji. Razmere so bile drugačne — to bo vsakdo potrdil — ustroj človeške in državne družbe, narodnostne razmere, gospodarske razmere, finančijelne razmere, davčne razmere, davčni zistem — kratko malo vse je bilo popolnoma drugačno, kakor dandanes in za tiste razmere, v tistih razmerah se je rodil ta volilni zakon in ta deželni red. Ampak tudi že pred letom 1861. so se našli ljudje, ki so imeli bolj pametne pojme o volilni pravici,

kakor se najde v našem deželnem redu in deželnem volilnem redu, kajti, kakor je gospodom znano, je bila 1848. leta splošna zahteva po splošni in enaki volilni pravici in tudi državni zbor v Kromerizu je slonel na načelih splošne in enake volilne pravice.

Ali potem je prišla reakcija v deželo — ne tista reakcija, kakor jo razume gospod dr. Tavčar, kateremu je svoboda ljudstva reakcija, — ampak prišla je tista prava liberalno-centralistična reakcija, ki je Avstriji diktirala zakone, ki je Avstriji diktirala ustavo in ki je iz Avstrije naenkrat napravila liberalno-centralistično državo. Jaz sicer nisem proticentralist, jaz sem še celo prijatelj centralizma v pravem pomenu besede, ali ta reakcija je diktirala najslabši centralizem, namreč birokratično-nemško-liberalni centralizem in to je bilo v veliko škodo državi in v posledici teh birokratično-liberalno-centralističnih načel se je tudi zasnova zakon od leta 1861. oziroma cesarski patent od leta 1861. in pa dotični zakoni, ki se tičejo volilnega reda naše kranjske dežele in drugih dežel. Osnova tega volilnega reda in tega deželnega reda je ja gospodom vsem znana in zato mi ne bo treba ravno posebno veliko o tem govoriti. Ali, gospôda moja, namen tega volilnega reda iz leta 1861. je bil ta-le: kjer koli le mogoče vstvariti umetne nemško-liberalne večine v vseh deželah, v vseh deželnih zastopih.

Seveda, to je vlada vedela, da je nemško-liberalni živelj v državi in v velikem delu dežel, raznih kraljevin in dežel, v manjšini. Torej je bilo treba napraviti umetni volilni red, da se je potem v korist birokratično-nemško-liberalno-centralističnemu življu strmoglavila ogromna večina ljudstva, da se je na ta način ogromna večina ljudstva potisnila v vrsto helotov, ki nimajo druge naloge v državi, kakor da se za takozvane gospodujoče stanove v potu svojega obraza trudijo, stanove, ki imajo vse pravice, ampak niti od daleč ne dolžnosti, ki bi v kakem razmerju bili s temi pravicami. In ta birokratično-centralistično-liberalno neumna zmes, ki se je oktroirala raznim deželam, ta se je potem imenovala zastopstvo interesov — „Interessvertretung“. Ja seveda, to je res zastopstvo interesov. Zastopstvo interesov je to res, ampak samo vprašanje je, katerih interesov, namreč to zastopstvo „interesov“ je zastopstvo liberalno-centralistično-birokratično-nemških interesov, trdilo pa se je seveda, da je zastopstvo interesov raznih stanov. Rekli so: ena skupina, ki ima svoje interese zastopati, to je veleposestvo; druga skupina, ki ima svoje interese zastopati, so mesta in trgi (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To že vse vemo! Utemeljajte nujnost!“) — I potem pa pejte ven, če že vse veste. — Tretja skupina, katere interesi morajo biti zastopani, to so kmetske občine in potem pa ima še trgovina in obrt za-se eno skupino, katere interesi morajo biti zastopani, to so trgovinske in obrtne zbornice. Toda pogledjmo, gospôda moja, ali mi imamo res interesno zastopstvo, ali imamo res po tem volilnem redu zastopstvo interesov raznih stanov, ki pridejo v državnem in družabnem življenju v poštev, in ki so za državo take

važnosti, da se mora nanje ozirati tudi pri vstroju volilne pravice.

Gospôda moja, jaz moram to vse jako natančno razlagati, ker ravno iz tega bo sledilo, kako nujno je, da se take krivice in neumnosti odpravijo (Smeh v središču — *Gelächter im Centrum*) in to je ravno tisto, kar mi zahtevamo in jaz nimam nič proti temu, če bo gospod poslanec Hribar kaj nujnega predlagal, da bo to tudi nujno utemeljeval (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: „To ni nujno utemeljevanje!“) Vsaj sem ravno razložil, da je to nujno, poslušajte vendar, jaz ne bom desetkrat eno in isto ponavljal!

Torej gospôda moja, — interesno zastopstvo! Vzemimo pred vsem volilno skupino takozvanega velikega posestva. Prvič veleposestvo samo zase sploh ni nobena interesna skupina, ne v gospodarskem in ne v socialnem oziru — na noben način, kajti v gospodarskem oziru se veleposestvo bistveno ne razlikuje gledé svojega značaja od malega posestva, razun tega je pa v našem volilnem zakonu še nonsens, da določuje, da volijo v skupini veleposestva samo taka veleposestva, ki so vpisana v deželni deski. Zakaj je ena njiva, ki je vpisana v deželni deski, drugačna in zakaj bi imela drugačen gospodarski pomen, kakor če je samo vpisana v navadnih gruntnih bukvah, tega ne vem, ampak to so menda tisti vedeli, ki so leta 1861. fabricirali ta monstrum od enega volilnega reda. Jaz, kakor rečeno, tega ne vem, sicer je pa mogoče, da je gospod poslanec Hribar ž njim popolnoma zadovoljen.

Torej, gospôda moja, v gospodarskem oziru ni najti bistvenega razločka med velikim in malim posestvom, še manj pa med posestvom, ki je vpisano v deželni deski, in med posestvom, ki je vpisano v navadni zemljiški knjigi okrajnega sodišča. Vsaj se je tudi v gotove namene skozi leta in leta od vlade jako konsekvntno delalo na to, da je kolikor mogoče zemljišč iz deželne deske prišlo v navadne zemljiške knjige samo zato, ker je vlada vedno imela največjo skrb, da se ohrani sedanja posest gospodujoče stranke v Kranjskem veleposestvu, s čemer je priznala, da ni nič bistvenega razločka med zemljiščem, ali je v eni ali drugi knjigi vpisano.

V socialnem položaju danes tudi ni razločka — jaz pravim danes, o letu 1861. in levo. To je zopet nov razlog za to, da se zakon spremeni. Mogoče, da je leta 1861. še bila socialna razlika med veleposestniki in drugimi stanovi, danes je pa veleposestvo tako pomešano, da ni več mogoče govoriti o kaki socialni razliki. Dandanes v veleposestvu sedé v gradovih vse drugi ljudje, kakor so leta 1861. sedeli. Prej so sedeli v njih aristokrati, ki so imeli plavo kri, (*Veselost na levi* — *Heiterfeit links*), sedaj pa sedé pogostoma judje notri in se tam šopirijo, in jaz torej mislim, da je to ravno bistvena sprememba. Danes se ne more več reči, da je to veleposestvo zase socialna skupina, danes so veleposestniki tako pomešani, da še pogleda ne eden drugega, k večjemu če kaj denarja potrebuje. (*Veselost na levi* — *Heiterfeit links*.) To se je torej bistveno spremenilo in zato vidimo, da danes nima

nobenega pametnega smisla več, vzdrževati volilno kurijo veleposestva, s čemer pa nikakor nečem priznati, da bi bila ta razlika leta 1861. opravičena, nasprotno, jaz moram opomniti, da tudi takrat ni imela nobene pravice, kajti drugače bi se morale socialne razlike delati tudi v drugih stanovih in bi kazalo napraviti n. pr. eno kurijo dvornih svetnikov, eno kurijo liberalnih žurnalistov (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: „Ali po klerikalnih mazačev!“) O mazačih bom tudi še govoril, pa ne danes (Poslanec Jaklič: — *Abgeordneter Jaklič*: „O takih, ki imajo Malovrhe v službi!“) Pustite tega, ta je revež, ker ne ve, kako bo mogel obstati v Narodni tiskarni. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: „O nujnosti govorite, za božjo voljo!“ — Poslanec dr. Krek: — *Abgeordneter Dr. Krek*: „Vsaj ves čas o nujnosti govori!“) Ja, počakajte, jaz si nisem zapisal govora in torej moram dobro premisliti, kar govorim. Sicer sem pa ves čas o nujnosti govoril (Poslanec Jaklič: — *Abgeordneter Jaklič*: „Res je! Ali nimate ušes, gospod Hribar!“) O pač, ampak na ušesih sedi gospod ljubljanski župan (Smeh na levi. — *Gelächter links*.) Sicer pa pojte na magistrat, če se preveč dolgočasite!

Torej gospôda moja, to je gledé veleposestva. Potem pride druga interesna skupina mest in trgov. Zaman iščem tukaj skupnih interesov mest, da bi se reklo: Torej tukaj v teh mestnih skupinah so zastopani posebni interesi. To pa res ni, kajti če pogledamo mesta na deželi n. pr., vidimo tukaj razne stanove, ki imajo jako različne, nasprotujoče si tendence, pa ne skupnih interesov. Tukaj imate prvič močen uradniški element, ki ima svoj interes po povišanju plač, interes torej po tem, da se produktivni stanovi vedno bolj obremenjujejo v korist uradniškega stanu. To je ena skupina. V popolnem nasprotju s tem interesom stojé interesi drugih stanov, ki so ali obrtniki, ali pa navadni kmetje, ki živé od poljedelstva in ki imajo ravno nasprotno interese, kakor uradništvo. Včasih tudi pridejo interesi kmetijstva in obrtništva navskriž. Torej mi vidimo popolnoma nasprotujoče si interese. V večjih mestih nadalje vidimo kot poseben tipus hišne posestnike. Ti imajo zopet svoje popolnoma posebne interese, ti hočejo, da se davek na mestne hiše zniža, da se torej zniža hišnonajemninski davek, vsled česar bo to, kar bo manjkalo, treba pri drugih, produktivnih stanovih iskati. Torej tukaj vidimo same križajoče se interese in torej je pravi nonsens, govoriti o skupnih interesih, o interesnih skupinah. Ako se govori o interesih mest in trgov, — kako se je pa postopalo, ko so se zbirala mesta in trgi, ki so se potisnila v privilegirano skupino mest in trgov? Človek si ne more razlagati, zakaj ima en trg volilni privilegij in je v privilegirani skupini, drugi trg pa s sličnimi razmerami, vzemimo n. pr. Cerknico, ali Vipavo ali kateri koli tak trg, ni sprejet med privilegirane trge. Pametnih vzrokov za to zastonjšičemo! To je torej nespametno in to se je zbiralo leta 1861. po tem, ali je v kakem mestu ali trgu tista nemško-liberalno-centralistična struja imela boljšo zaslombó,

in če je to bilo, dali so mesto ali trg v privilegirano skupino, sicer so ga pa pustili med kmetskimi občinami. No in potem so šli naprej in so rekli, no, kmet, to pa dobi svojo skupino, to so kmetske občine. Priznati se mora, da še največ značaja interesne skupine imajo kmetske občine na sebi. To je istina. Ali pri tem so pa glasove, število poslancev na način razdelili med kmetske občine, mesta in skupino veleposestva, na tak nečuden način, da so kmetje bili, to se mora odkritosrčno reči, prav grdo ogoljufani pri tem. Kranjska dežela s svojim pol milijona prebivalcev je večinoma agrikulturna dežela in ogromna večina ljudstva živi od kmetije in sicer ne od veleposestnikov, ampak od malega posestva, od kmetskega posestva in vendar so vse kmetske občine skupaj dobile samo šestnajst poslancev za deželni zbor kranjski, veleposestniki pa so dobili deset poslancev! Torej, gospôda moja, na tak način so se delile politične pravice, na tak nečuden način so se kmetske občine ogoljufale, na tak nečuden način se je ogoljufalo ljudstvo.

Deželni glavar:

Prosim gospoda govornika! Jaz moram izreči, da se gre tu za postavo, ki je še danes v veljavi, in o taki postavi se ne sme govoriti, da je goljufija.

Poslanec dr. Šusteršič:

Pa je vendarle res!

Deželni glavar:

Kar je potrjeno od zakonodajnih faktorjev, se od njih tudi sme spremeniti, ampak zakon označiti, da je goljufija, temu moram odločno nasprotovati. Vi lahko rečete, zakon ni pravičen za današnje razmere, ampak izraz goljufija se ne sme rabiti (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To ne spada k nujnosti!“ — Poslanec dr. Krek: — Abgeordneter Dr. Kref: „Gospod govornik je rekel, da je nemško-liberalna stranka ž njim goljufala!“)

Poslanec dr. Šusteršič

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Jaz sem rekel, tisti činitelji so goljufali, ki so skuhalo to stvar. No pa to nima nič na sebi, gospod deželni glavar mora svojo dolžnost spolnovati.

Torej, gospôda moja, noben človek z zdravim razumom in pa noben pošten človek ne more reči, da je taka razdelitev mandatov pravična. Seveda posledice tega tudi niso izostale, posledica namreč, da se je v deželni in državni zakonodaji vedno znanemarjal interes kmetskega stanu in da so vedno drugi interesi bili v prvi vrsti, kmetu pa so se vedno nalagala nova bremena. Semtertje je dobil kak kos, da se je za nekoliko časa pomiril in potem so se mu zopet navalila nova bremena. Za vsak groš, katerega je kmet dobil od dežele ali državne zakonodaje, je gotovo 1 gld. novega bremena dobil.

Gospôda moja, le tako je bilo mogoče, da se je kmet do danes v Avstriji — jaz bi rekel — zistematično do srajce slekel, tako da ne more več eksistirati in posledica tega — in to je pač vprašanje velike nujnosti za celo državo, posledica tega je, da se kmet izseljuje iz dežele in, gospôda moja, ravno tisti gredó iz dežele, ki imajo krepko inicijativo, ki so zdravi na duši in na telesu, ti gredo ven iskat si kruha čez morje in tako izgublja država najboljše moči in s tem še trpi celo brambena moč naše države.

Poglejmo vendar številke, kako se množi število tistih, ki imajo vojaško dolžnost, ki pa ne pridejo na nabor, ampak so zbežali pred naborom in se preselili iz ven Avstrije. Od leta 1888. do 1894. je število teh, ki so se naboru odtegnili, od 16.000 poskočilo na 66.000 in vojna uprava je smatrala potrebno, da od leta 1894. naprej sekretizira te številke, da jih ne daje več v javnost. Jaz sem v delegaciji vojnega ministra vprašal, kaj je s temi številkami in on je rekel: „Zakaj bi vsak vedel, kako močni smo. Sicer pa Vi lahko številke dobite, pojte k generalu Kanisius-u, ta jih Vam bo dal“. In jaz, ne bodi len, sem res šel h generalu Kanisiusu na Dunaju in sem rekel: „Po te in te številke sem prišel.“ Gospod general je pa rekel: „Dobro, pokažem jih Vam, ampak, pod dvema pogojem. Prvič ne smete teh števil nikomur povedati in drugič ne smete nič zapisati.“ (Smeh na levi. — Gelächter links). Torej jaz sem številke pogledal, rekel sem tudi generalu, obžalujem da nimam spomina kakor slon (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ali ima slon dober spomin?“ — Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Seveda, vsaj ima veliko glavo!“) — — — seveda, ta ima velikansko spomin, ima veliko glavo, veliko možganov. Vsaj je to, popolnoma po materijalističnem načelu, čegar prijatelj ste Vi, merodajno, koliko tehtajo možgani. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Slaba primera!“) Torej, gospôda moja, jaz sem številke videl, bistveno sem si jih tudi zapomnil, — sem jih takoj na ulicah zapisal, ampak sedaj pa pomislite, — ne smem jih nobenemu povedati, ampak ostati morajo do smrti tajnost moja, Kanisiusova in vojnega ministra! (Veselosť na levi. — Heiterfeit links.) Toda, gospôda moja, ako se pomislijo samo številke od leta 1888. do 1894., kjer je število od 16.000 poskočilo na 66.000, in ako se pomisli, da je to število posebno veliko ravno na Kranjskem, kjer znaša po številki leta 1894. odstotek vojnih zavezancev, ki so se odtegnili naboru, 1300/00, torej 13 od sto in da je ravno tista številka tudi na Tirolskem, je jasno, da baš tistim deželam, ki so od nekdanj dajale Avstriji najboljše vojake, sedaj manjka vojakov vsled gospodarske depresije, ker je ljudstvo popolnoma obubožalo in ravno tisti, ki so močni in imajo inicijativo in pogum, zapustijo domovino in gredó v tuje kraje. Vse to bi se nikdar ne moglo zgoditi, ako bi ne imeli krivične volilne postave, ki je zakrivila in poskrbela za to, da kmet nikoli ne pride do besede, kakršno bi po pravici smel zahtevati po svojem številu in pomenu, katerega ima v državi.

Omenila se je poprej tudi trgovinska zbornica. Tudi volilna pravica trgovinskih zbornic je popolnoma nepotrebna, ker nima niti najmanjšega temelja v dejanskih razmerah, kajti trgovinski stan ima itak močan odstotek v mestih in trgih, je razun tega še po deželi raztresen in ima kot element, ki razpolaga z veliko agilnostjo in velikim mobilnim kapitalom, tako že nek pretežen upliv, veliko več, kakor ga mu gre po številu in na podlagi njegovih dolžnosti, ki jih ima napram državi. Torej tudi to nima z interesnim zastopstvom absolutno nič opraviti. O interesnem zastopstvu bi se moglo govoriti le, ako bi imeli organizirane stanove po poklicih, torej stanovske kmetske zadruga, obrtne zadruga, stanovske zadruga mezdnih delavcev i. t. d., in bi potem te zadruga izvrševale volilno pravico v javne zastope. Potem bi bilo mogoče govoriti o interesnem zastopstvu. Tisto neresnično interesno zastopstvo, ki je imamo, pa ima še marsikatero druge nevarnosti v sebi, nevarnosti, ki so prizadele jako veliko škodo. Kaj je posledica n. pr. velikih volilnih privilegij, recimo veleposestva? Veleposestvo dobro vé, da nima njegov privilegij nobene etične podlage, nobene pravne podlage; ono vé, da s svojim privilegijem visi v zraku, oziroma ono vé, da je odvisno s svojim privilegijem od državne oblasti in da bo ta privilegij moglo nekaj časa vzdrževati le na ta način, da se dela kot nekaj element miru, sprave, kot nekaj državo vzdržujoč element. No kak element miru in sprave je veleposestvo, to je danes dokazalo v tej zbornici. Toda o tem bom že drugičkrat govoril.

Veleposestvo, gospôda moja, je vsled tega nekako primorano, z vsako vlado hoditi, vsako vlado podpirati, vsaki vladi vse dovoljevati, kar vlada hoče, da si osigura svoje privilegije in zato tudi povsodi opažamo zastopnike veleposestva, da vladi vse dovoljujejo, kar ona hoče in tako nalagajo na račun davkoplačevalcev nove davke, kakor n. pr. v zadnjem času novi davek na vozne listke, davek, katerega bodo veleposestniki silno malo plačevali, kajti prvi razred plača od celega davka samo 6,20%, med tem ko 72,20% plača tretji razred. Potem smo tudi videli, kako veleposestniki v delegaciji vojnemu ministru vse dovolijo. Vojni minister ima že naprej bel list podpisan od veleposestva in vojni minister lahko nanj zapiše kar hoče, veleposestniki mu vse dovolijo, kajti to smatrajo kot čin velikega patriotizma, ne vidijo pa, da je patriotizem treba tudi navzdol izkazovati in da patriotizem tudi zahteva, da se zabrani popolno ubožanje in pobračenje ljudstva. Seveda od tega, kar je za kanone treba, bodo veleposestniki jako malo plačali. Torej konstatirati sem hotel samo, da mora veleposestvo, da si na vsak način ohrani svoj privilegij, vladi vse koncedirati, vse dovoliti. In v posledici tega je popolnoma naravno, vsaka vlada ima rada čim večje dohodke, da se vlada poslužuje veleposestnikov in jih zlorablja v to, da vedno pomnožujejo bremena ljudstva.

To je torej naloga veleposestva v našem državnem življenju, naloga, ki je popolnoma nezdrava in v

popolnem nasprotju z interesi ljudstva, naloga, ki je v bistvu tudi v popolnem nasprotstvu z interesi države in katera naloga se mora že vsled tega odpraviti; kajti to je le državi končno v škodo, ako je ena stranka, ki vladi vse dovoli, ki vedno le pomaga obremenjevati ljudstvo, ker naravna posledica tega je, da ljudstvo končno postane nezadovoljno, in iz nezadovoljnosti ljudstva, gospôda moja, pa so nastale že največje krize v zgodovini, in taka kriza je tudi v Avstriji neizogibna, ako se bo ljudstvo tudi še zanaprej tako zapostavljalo in tlačilo, kakor se je dosedaj zapostavljalo in tlačilo skozi štiri desetletja.

Potem, gospôda moja, pride privilegij mest in trgov. Ti imajo jako velik privilegij napram kmetiskim občinam. In kaj je posledica tega privilegija? V mestih in trgih en faktor odločuje volitve, in to je uradništvo. Mesta in trgi so pravzaprav uradniška kurija. Kamor se nagne uradništvo, tam je tudi večina in gospod poslanec Hribar, vzemite uradnike stran, pa ne vem, če Vam bodo ostali Vaši stari mandati. (Ugovori v središču. — Widerspruch im Centrum.) Glasujte za moj predlog, pa bomo videli.

Torej, gospôda moja, uradniški element odločuje, posebno v malih, pa tudi v velikih mestih. Vzemimo n. pr. na Dunaju je krščansko-socijalna stranka šele takrat dobila popolno gospodstvo v mestu, ko se je uradništvo nagnilo na njeno stran. Še bolj se pa to čuti v majhnih mestih in trgih. Seveda uradništvo je inteligen ten element in že vsled tega ima neko pretežje, nadalje je mnogo ljudi v mestu, v malem mestu, ki so ali od uradnikov odvisni in se vsled tega dajo za volitve komandirati, veliko je pa tudi takih, da imajo nekaj rešpekt pred uradniki, še večjega, kakor kitajec pred mandarinom, in tak človek potem misli, če gre volit, kakor uradnik, da pripada inteligenci, če je še tako neumen. Tako pridemo do pretežja uradništva v mestih, katero pretežje je pa veika škoda in nevarnost za državo. V vseh normalno razvitih državah, v Nemčiji, Franciji, Italiji, imajo splošno in enako volilno pravico. V normalno razvitih državah je uradnik odvisen od vlade in to je tudi popolnoma naravno. Pri nas je pa ravno nasprotno. Vsled volilnega privilegija uradnikov je vlada odvisna od uradnikov in posledica je, da mora vlada vedno in vedno uradnike, kadar to zahtevajo, zalagati z novimi gmotnimi sredstvi, da jim mora periodično zviševati plače, kajti ker imajo uradniki tak vpliv pri volitvah, je naravno, da se kandidati pri volilnih borbah med seboj licitirajo in da si vsak kandidat prizadeva uradniške glasove zase pridobiti. Prvo je, če je kandidat jako prebrisan, da stopi pred uradnike, ter jim dokazuje, da imajo vzrok biti nezadovoljni, da se jim slabo godi, potem pa uradniki začnejo polagoma misliti, da se jim res slabo godi, eden začne med njimi rezonirati med dotično kategorijo uradnikov, in tisti, ki najbolj rezonira, je potem voditelj. Tako gre stvar naprej, poslanci pridejo v državni ali deželni zbor in prvo je seveda, da morajo delati na to, da se uradnikom povišajo plače, in ker je

vlada faktično od uradnikov odvisna, mora jim vedno in vedno plače poviševati. To se plete skozi desetletja in nikdar ni konca, kajti komaj je ena uradniška kategorija kaj dobila, se že oglasi druga, potem pride tretja itd., in komaj je zadnja kategorija zadoščena, se zopet prva oglasi, ki je med tem časom že pozabila na tisto, kar je dobila. Tako gre naprej; ljudstvu, produktivnim stanovom pa se vedno nakladajo nova bremena zato, da je država v stanju, svojo velikansko uradniško armado vzdrževati. Ja, gospoda moja, mi veslamo naravnost v kitajske razmere, kjer je ljudstvo zaradi mandarinov na svetu, pa ne mandarini za ljudstvo. Tako daleč torej bomo še prišli in to ni prav nič čuda, kajti kjer je pred 20 leti eden uradnik zadostoval ter popolnoma zadostno izvrševal svoj posel, tam jih sedi sedaj 10 do 20 in vsi imajo dosti dela, ali pa tudi ne, ampak mogoče, da ga imajo tudi res dosti in še se pritožujejo, da imajo preveč dela, in zakaj? Ker eden drugemu daje dela. To, kar je prej eden reševal, rešuje jih sedaj 20; eden mora drugemu dopisavati, zadeva pride nazaj k prvemu, ta mora zopet pisati, tako gre to naprej in kar nenkrat se nabere debel akt, vsaka pola je od ljudstva z zlatom plačana, vse skupaj pa po koristnem efektu ni vredno en groš, morda še en knof ne. (Veselosť. — Weiterfeit.) Ja, ja, tako je, gospôda moja, pomislite vendar, in to je najboljši dokaz, kam smo vsled krivičnega volilnega reda zabredli, številke, katere jasno kažejo, kako v Avstriji konsumiramo velikanski kapital za državne potrebe. Gospôda moja, med tem ko znaša v Franciji, ki ima velikanski bugdet, silno velike državne izdatke, velikansk izdatek tudi za vojaštvo in uradništvo, tam znaša svota vseh izdatkov, vseh letnih državnih izdatkov samo $\frac{2}{3}$ svote zapuščinskih mas vsakega leta, pri nas pa znaša svota letnih državnih izdatkov več kot dvakrat toliko, kot svota zapuščinskih mas vsakega leta. Iz tega vidimo, kako premnogoštevilno uradništvo žre kapital in kako morajo produktivni stanovi vedno bolj in bolj obuboževati, ker teh bremen za preveliko uradništvo ne morejo več nositi. Jaz nečem nič reči proti posameznemu uradniku, kernobeden izmed njih temu kriv ni, ampak kriv je napačni sistem, ki je nastal v posledici popolnoma napačnega nezmyselnega volilnega reda. Tako gremo vedno bolj nazaj in obuboževamo in torej jaz mislim, da je vendar nujno, da se enkrat konec naredi temu rednemu propadanju in tukaj gospôda moja, ni drugega izhoda, kakor na ta način, da se ustavno življenje dá na pametno in pošteno podlago na podlago splošne in enake volilne pravice. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kaj pa nujnost?“) Že spet na ušesih sedi. (Smeh. — Gelächter.) Jaz sem mislil, da ste šli na magistrat, ali ste že nazaj prišli? (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Pustite magistrat! Nujnost, nujnost!“) Če je ena stvar krivična, je samo po sebi nujno, da se odpravi; s tem se utemeljuje nujnost. Jaz mislim, da je to logično in da tega tudi gospod župan ljubljanski ne bo mogel odvreči. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Povejte kaj za nuj-

nost!“ — Poslanec dr. Brejc: Abgeordneter Dr. Brejc: „Že ves čas pripoveduje, kako škodljiv je volilni red, in kako nujno je, da se spremeni!“) Kar se tiče efekta volilnega reda na Kranjskem, za kranjski deželni zbor, kažejo številke, ki so navedene v poročilu deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor kranjski, neko čudno prikazen. Jaz bi pri tej priliki, predno bom razpravljal te številke, ki kažejo silno nujnost mojega predloga, samo opozarjal gospoda referenta, ki je v deželnem odboru to poročilo sestavljal, to je gospoda deželnega odbornika Petra Grassellija, na neko napako, katero je tukaj učinil, da je on namreč pri številkah volitve v mestih Kranj in Škofja Loka na Škofjo Loko popolnoma pozabil in gospodu Cirilu Pircu priračunal samo glasove, ki jih je dobil v Kranju, ne pa tudi glasov, ki jih je dobil v Škofji Loki. Zato bi si dovolil prositi gospoda referenta, da naj gre malo iskat, kam je založil Loški akt. Morda je na njem sedel. (Veselosť na levi. — Weiterfeit links), kar se nazadnje tudi včasih lahko zgodi. Vsaj je znano, da je svojedobno na aktu o nameravani stavbi justične palače ljubljanski referent v ministerstvu celo leto sedel. (Ponovljena veselosť. — Erneute Weiterfeit.) To navajam samo za vzgled, da se kaj takega lahko zgodi. Torej poglejmo številke o teh splošnih volitvah, in te številke kažejo sledeče:

Katoliško-narodna stranka, to je nas 16 voljenih poslancev, mi reprezentujemo tukaj 37.412 volilcev. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kakih 450 duhovnikov reprezentujete!“) Koliko pa je duhovnikov na Kranjskem? Dajmo teh 400 duhovnikov na stran, pa ostane še vedno čez 37.000 volilcev, jaz pa ne vem, koliko bo Vam ostalo, če razne agente preč vzamete. No, pa pustimo to, se bomo že še drugič pogovorili.

Liberalno-narodna stranka, ta reprezentuje tukaj 6399 volilcev in nemška stranka, ta pa reprezentuje 368 volilcev. Torej celih 368 volilcev, in vendar šteje nemška stranka 11, liberalna stranka 9 in mi imamo samo 16 poslancev in oni dve stranki imata večino tukaj v tej zbornici, akoravno skupaj reprezentujeta samo 6767 volilcev (Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „In kako nečuvveno tisto večino izrabljate!“), med tem ko mi reprezentujemo 37.412 volilcev, in vendar so gospodje imeli žalostni pogum, klaverno to svojo večino na tak način izrabljati, da bodo iz tega nastale žalostne konsekvence, konsekvence, ki pa gredò vse samo na rovaš onih dveh strank. Gospodje so lahko pričani, da k priljubljenosti teh dveh strank to ne bo pripomoglo.

Gospôda moja, nemška stranka reprezentuje torej 368 glasov. Ali, gospôda moja, od teh 368 glasov reprezentuje gospod poslanec dr. Schöppl sam 278 glasov. (Klici na levi: — Rufe links: „Čujte!“) Torej ostalih 10 gospodov, ki so voljeni iz kranjskega veleposestva, ti gospodje reprezentujejo skupaj samo 90 glasov, tako da reprezentuje eden k drugemu po glavah vsak teh gospodov samo 9 volilcev in vendar imajo toliko pravice tukaj, nam pa

hočejo vse vzeti in nečejo dati niti tiste skromne pravice, katero zahtevamo ne na podlagi tega, da reprezentujemo ogromno število ljudstva v deželi, ampak na podlagi tega, da smo tako prosti, da nas je tukaj pač 17, torej nekoliko več, kakor jih ima vsaka druga stranka v zbornici. Ne gledé na to, da nas je — brez vsake zamere — 17 tukaj in da nam gre torej po tem številu primerno zastopstvo, primerna manjšina v odsekih, so torej gospodje rajši razbili celi zbor, in to se potem imenuje državo vzdržujoče. Jaz sem gospodom jako hvaležen za to, kajti boljšega čina niso mogli izvršiti, kakor ta čin, da so dokazali, kako neopravičen in naravnost odijozen je privilegij, na katerega podlagi tukaj sedite. Jaz bi se namestu Vas sramoval tukaj sedeti moram reči. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ni treba, poštene volilce zastopamo! Večina Vaših pa niso poštene!“) Kar se mojih volilcev tiče, sicer niso asekurančni agenti, ampak vsi dobro vedo, zakaj so nas volili, zato, ker smo poštena ljudska stranka, o kateri so vedeli, da bomo zastopali koristi ljudstva in ne drugih koristi. Mi nimamo med nami nobenih štreberjev, kakor je Vaš dr. Ferjančič, ki je na Dunaju tako dolgo beračil, da si je priberačil avancement za sodnega nadsvetnika extra statum na troške ljudstva. (Klici na levi. — Ruše linfs: „Škandal!“) — ja; škandal — in Plantanov tudi nimamo (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Pač pa Šusteršiča!“) Da, tega pa imamo.

Deželni glavar:

Ja, prosim, gospoda govornika ne motiti.

Poslanec dr. Šusteršič

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Pustimo svojim volilcem prosto voljo, če hočejo naj volijo Hribarja, če pa ne, pa naj volijo Šusteršiča, ampak ne žalimo medsebojnih volilcev, ker je vsak volilec odgovoren svoji vesti in voli, kogar hoče, ne da bi mu bilo treba vprašat hoditi na ljubljanski magistrat. Mi nismo taki kakor Vi, ki terorizirate ljudstvo. (Ugovori v središču. — Widerpruch im Centrum.) — Le spomnite se, kako ste terorizirali uboge barjane; ko so stradali in prosili pomoči, pa jim je magistratni uradnik rekel: „Pojdite h kanoniku Kalanu, vsaj ste njega volili. Kaj boste govorili, to je nepošteno, to je škandal. (Klici v središču: — Ruše im Centrum: „Pa ni res!“) To je istina, mi imamo moža, ki je sam to doživel, če tudi gospod župan Hribar pravi, da ni res. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „K stvari, o nujnosti govorite!“) Jaz nimam nič proti Vašim medklicem, samo odgovarjal bom nanje, kontenance pa zaradi tega ne bom izgubil. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kaj pa vodo pijete? Mejačevega vina si dajte prinesiti!“) No, to so jako nedostojne opazke. Jaz sem od jutra teš in imam vendar pravico, kozarec vode piti. Le počakajte, vsaj Vi potem tudi lahko, če hočete, 3 ure o nujnosti govorite. To je tako važna stvar, da se mora temeljito raz-

pravljati. Te stvari se ne boste več otesli. (Smeh v središču: — Gelächter im Centrum.) Menda ima gospod dr. Tavčar besedo? (Poslanec dr. Tavčar in Hribar: — Abgeordneter Dr. Tavčar und Hribar: „Kdo bo to poslušal? To jo naravnost škandalozno; naj govori o nujnosti!“) No, smem sedaj nadaljevati? — Jaz sem že večkrat omenil, da govorim ves čas o nujnosti, pa gospod župan Hribar ima nekoliko trdo pamet. Jaz sem že večkrat povdarjal, da moram dokazati, kakošna velikanska krivica je to, ki se po sedanjem volilnem redu godi ljudstvu, da vsled tega škodo trpi tudi dežela in država, da vsled te krivice produktivni stanovi obuboževajo, da tudi brambena moč države trpi, ja, ako to vse dokazujem, vendar s tem dokazujem, kako nujno je, da se te krivice odpravijo. To je za vsakega normalnega človeka razumljivo. Če se desetkrat eno in isto pové, pa vendar pri nekotih ljudeh nič ne pomaga.

Torej, visoka zbornica, iz teh števil, katere sem ravno v visoki zbornici predložil, iz teh števil se vendar vidi, kako krivičen, kako nezmisljen je ta volilni red. Dve stranki skupaj, ki sta vsaka zase v naravnost smešni manjšini, dominirata skupno tukaj v deželnem zboru in določata deželi postave. Naj samo omenim naravnost škandalozni lovski zakon, ki je silno koristen za zajca, ampak smrten udarec za kmeta. Torej ta večina si uzurpira pravico, dajati ljudstvu nove postave, uzurpira si pravico, nakladati ljudstvu nove davke (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „V državnem zboru, tam nakladajo davke! Tam proti glasujte!“) Kdaj sem pa jaz še glasoval za kak nov davek? — In, gospôda moja, ta manjšina si uzurpira večino v deželnem odboru in reprezentacijo cele dežele in ta nespametna večina... (Nemir v središču. — Unruhe im Centrum. Posl. dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ja ali mislite, gospod deželni glavar, da moramo vse požreti od tega človeka?“ — Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „Vi nimate besede! Pojdite ven, če nečete poslušati, in počakajte, da on izgovori!“)

Deželni glavar:

Prosim, jaz sem sam ravno hotel konstatirati da taki izrazi „nespametna večina“, niso dopustni in jaz moram to besedo odločno zavračati.

Poslanec dr. Šusteršič

(nadaljuje: — fortfahrend:)

Torej bom raje rekel: neopravičena večina, da ne bo gospoda dr. Tavčarja ta velika kap še pred kosilom zadela (Smeh na levi. — Gelächter linfs.) Torej, gospôda moja, ta neopravičena večina si uzurpira pravico dominirati tudi v deželnem šolskem svetu, ta neopravičena večina terorizira učiteljstvo v deželi, ta neopravičena večina še celo najde popolno priznanje od strani c. kř. deželne vlade, tako da je za c. kr. deželno vladu silno merodajno, kaj ta večina, katera sloni na tako malenkostni manjšini v deželi, poreče, kako mnenje pove ta manjšina. Tako so v deželi nezdrave, krivične, nečuvvene razmere,

tako vidimo, da nimamo normalnega parlamentarnega življenja, katero bi morali imeti, ampak da imamo namesto absolutizma, ki je prej v Avstriji vladal, najhujši absolutizem, absolutizem neke oligarhije, kar je desetkrat hujše, kakor absolutizem enega vladarja (Posl. Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Absolutizem klerikalizma, tega bi radi imeli!“) To je zopet jako duhovit dovtip. Gospod župan Hribar, ne vem, ali si je popolnoma na jasnem, kaj je klerikalizem? Jaz in stranka, kateri pripadam, vemo, da se povsodi potezamo za pravice ljudstva, da se razširijo ljudstvu pravice, da se potezamo in protestujemo zoper krivice, ki se delajo ljudstvu, in ako to gospod župan Hribar imenuje klerikalizem, dobro, vsaj ima, če hoče, tudi pravico, da to zbornico imenuje judovski tempel. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To je šele duhovit dovtip!“) Ampak zato, ker je duhovščina v polni zavesti svoje dolžnosti, da mora z ljudstvom hoditi ne pa zoper ljudstvo, zato ker gre duhovščina z našo ljudsko stranko, zaradi tega naša stranka še ni klerikalna, ampak je nasprotno edina v pravem pomenu besede liberalna stranka v tem zboru (veselost v središču, — Heiterkeit im Centrum) in nazadnjaki ste Vi, ki se opirate na tiste Vaše zarjavele privilegije, Vi ste stara šara, vsaj pa boste tudi kmalu izginili s površja. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Toda, gospôda moja, vrnilo se zopet nazaj k našemu zanimivemu predmetu.

Dokazal sem ob roki številke velike krivice, ki se s tem krivičnim volilnim redom godé našemu ljudstvu, našemu narodu, naši deželi. Vsled tega je silno nujno, in jaz obžalujem, da se to ni že zdavna zgodilo, da se spremeni volilni red na poštenem temelju, na temelju splošne in enake volilne pravice. Vsaj še ni mnogo let preteklo, ko je gospod župan Hribar sam zastopal v tej zbornici načelo splošne in enake volilne pravice! Ne vem, ali je on že pozabil na to, ampak ako si hoče ostati dosleden, mora danes z menoj stati in glasovati za nujnost mojega predloga (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To bom tudi storil: Se oglašam za besedo!“), kajti od tistega časa je preteklo že nekaj let in torej je postala stvar še nujnejša.

Gospôda moja, splošna in enaka volilna pravica je absolutno potrebna, ako sploh hočemo vzdrževati parlamentarno življenje v Avstriji, drugače je bolje, da se ta strankarski terorizem, ta terorizem privilegiranih strank odpravi in gre rajši nazaj v absolutizem, ker našemu presvetlemu cesarju bomo vsikdar radi pokorni, nikakor pa ne terorizmu privilegiranih kast. Utemeljevanje najde splošna in enaka volilna pravica ja v obče že v splošni vojni dolžnosti. S tem, da je vsak državljan — in pri tem se ga nič ne vpraša, koliko davka plačuje, kakošno socialno stalo zavzema — dolžan služiti pri vojaki, postaviti celo svojo osebo in čestokrat še eksistenco in srečo svoje rodbine, vso svojo gospodarsko eksistenco v službo države, s tem je že ob enem rečeno, da ima država dolžnost, dati tudi ljudstvu splošno in enako volilno pravico, pravice, ki so v soglasju s

temi velikanskimi dolžnostmi, katere država od svojih državljanov zahteva, in to ravno dokazuje nujno potrebo splošne in enake volilne pravice. Naš davčni zistem, gospôda moja, v glavni stvari sloni na posrednem davku. Posredni davek daje glavno svoto, ki se steka v javne blagajne, in ta posredni davek je popolnoma enak pri bogatinu ali pri revežu. To je pravi glavni davek, „Kopfsteuer“. Soli potrebuje neko množino gotovo vsak človek zase in to je popolnoma enako, ali je bogat, ali revež, nasprotno, revež je potrebuje še več, ker težje prebavljive stvari zavživlja. Tako vidimo tudi pri dohodkih od tobaka n. pr., da jih največ pride od nižjega ljudstva, ker navadne sorte tobaka in smodk vržejo glavni dohodek, ne pa morda fine sorte tobaka in fine smodke. Jaz samo v izgled tukaj navajam nekatere posrednje davke, ker nisem bil pripravljen, že danes govoriti. Zadnjič se je sklenil davek na vozne listke, o katerem sem že povdarjal, kako velikansko obremenjuje ravno nižje stanove. Res je sicer, da bo dohodek in tega davka tudi šel deloma za take, ki so zelo potrebni, ali, gospôda moja, inter parenthesin bodi to omenjeno, pomislite, da bo svota tega davka od leta do leta naraščala, in mi nimamo nobenega jamstva, za kaj se bodo pozneje ti prebitki porabljali, oziroma smo prepričani, da se bodo porabljali za druge potrebe države.

Gospôda moja, davčni zistem torej, ta zahteva imperativno, tako kakor druge razmere, da se uvede splošna in enaka volilna pravica, najbolj pa to zahteva en vzrok, katerega bi jaz posebno upošteval med prvimi in najvažnejšimi razlogi, to namreč, da je samo dvojno mogoče, ali absolutizem, ali pa konstitucionalizem s parlamentarizmom, torej s sodelovanjem ljudstva pri zakonodaji. Kakor hitro se pa poslednji princip akceptira, se mora tudi priznati enaka vrednost vsakega človeka, potem se mora iz enake vrednosti vsakega človeka izvajati konsekvence, ki vodijo edino le do splošne in enake volilne pravice. Vsak, ali je reven poulični pometlač, ali bogatin, grof, baron ali veleposestnik, vsak je človek z neumrjočo, Bogu podobno dušo. Vsak je enako vreden v državi in torej gre tudi vsakemu enaka volilna pravica, ako sploh hočemo imeti konstitucionalno državo. Seveda se nahajajo tudi ljudje, gospodje, ki silno poudenjajo in zaničujejo delo in imajo tistega človeka za manj, ki si mora s svojim delom služiti vsakdanji kruh; ali, gospôda moja, vsako, tudi najnižje delo je produktivno, ima svoj rezultat, in ta rezultat pomeni pomnoženje ljudskega, državnega, narodnega premoženja. Od kapitalistov samih država, če se bo samo nanje naslanjala, ne bo mogla živeti, kajti vsaka država, ako hoče biti močna, mora razpolagati s čvrstimi, krepkimi, zdravimi človeškimi močmi. V tem tiči moč države in te moči si mora država ohraniti, te moči mora država ublažiti, te moči mora država povzdigniti na višjo stopinjo in sicer povzdigniti s tem, da jim dá udeležbo pri zakonodaji, da jim dá primerno udeležbo v javnem življenju, da so jim na stežaj vrata odprta v parlamentih, s tem, da država prizna vsakemu svojemu

državljanu, od katerega zahteva premoženje in kri za državne potrebe, dostojanstvo človeka, enakega človeka z enakimi pravicami (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Tako, gospôda moja, sem v obče utemeljil veliko nujnost mojega predloga in reči moram, da je silno žalostno za našo Avstrijo, da še danes veljajo taki volilni redi za deželne zборе in državni zbor, ki nimajo niti sence pravice zase.

Predlagam v svojem nujnem predlogu spremembo deželnega volilnega reda in tudi spremembo deželnega reda (Nemir med poslanci v preddvorani. — Unruhe unter den Abgeordneten im Vorsaale).

Kaj pa, če bi gospodje tam zunaj šli malo bolj daleč stran, če se hočejo pogovarjati? Jaz ne morem tako kričati.

Deželni glavar:

V dvorani je mir, torej prosim nadaljevati (Poslanec dr. Schweitzer: — Abgeordneter Dr. Schweitzer: „Govornik se mora strašansko napanjati!“ — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Govornik ima jako dober organ, naj ga napanja, kaj treba; pa danes ni treba!“ — Poslanec dr. Schweitzer: — Abgeordneter Dr. Schweitzer: „To je jako potreba, da se nujnost utemelji! Vi nečete verjeti, da je stvar nujna!“)

Poslanec dr. Šusteršič:

Ja, prosim, gospod deželni glavar, da napravi te mir!

Deželni glavar:

V dvorani je mir, prosim!

Poslanec dr. Šusteršič:

Torej pa predlagam, da se do prihodnje seje pri izhodih napravijo vrata. To je vse ena dvorana, nista dve dvorani, če sta pa dve, pa naj se napravijo vrata. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Za dr. Šusteršiča ni treba vrat! Sicer bi pa moral deželni zbor določiti troške za to!“) To je sploh nedostojno; če se imajo gospodje kaj razgovarjati, naj gredó v gostilno. —

Torej mi predlagamo nujno spremenitev deželnega volilnega reda.

Deželni red se mora spremeniti zaradi tega, ker potem, ako uvedemo v volilni red načelo splošne in enake volilne pravice, se mora tudi temu primerno spremeniti deželni red, ker deželni red, deželna ustava sloni na temelju dosedanje privilegirane volilne pravice in sploh na temelju starih, zastarelih in zarjavelih privilegijev; deželni red pravzaprav vstvarja temelj za volilni red. V deželni red so pravzaprav sprejete vse temeljne določbe gledé volilnega reda, tako da je volilni red po tem le nekaka izpeljava tega, kar določa deželni red. Zato se bo moral spremeniti tudi deželni red poleg volilnega reda in sicer deželni red v prvi vrsti kot temeljni

zakon, in to tembolj, ker cela osnova deželne ustave po tem sloni na podlagi sedanjega volilnega reda, n. pr. sestava najvažnejšega avtonomnega faktorja v deželi, deželnega odbora. Spremeniti bo tedaj treba deželni red v nekaterem oziru in sicer nujno spremeniti. V prvi vrsti pride tukaj v poštev § 3. dež. reda, ki pravi, da ima deželni zbor 37 članov in sicer

- a) ljubljanskega knezoškofa,
- b) 36 izvoljenih poslancev in sicer

I. deset poslancev za veliko posestvo,

II. deset poslancev za mesta in trge, imenovane v volitvenem redu ter za trgovsko in obrtno zbornico in

III. šestnajst poslancev za ostale občine kranjske vojvodine.

Ta paragraf se bo torej moral popolnoma spremeniti in bi se imel po tem kratko glasiti, da ima deželni zbor 36, odnosno, katero število poslancev se bo določilo, to je ja stvar izpeljave, torej recimo 36 poslancev, ki se volijo na podlagi splošne in enake volilne pravice.

Ta paragraf bo tedaj potem veliko razumnejši in enostavnejši in seveda veliko bolj pameten, kakor je sedaj. Pri tem bi seveda še pripomnil, da naša stranka nima čisto nič proti temu, ako se odpravi virilni glas knezoškofa, ker mi kot prava ljudska stranka sploh nismo prijatelji virilistov in ker mislimo, da samo od ljudstva izvoljeni poslanci smejo sedeti v deželnem zboru. (Ploskanje na levi. — Händeklatschen links.)

Torej to je § 3., ki se bo moral v tem zmyslu spremeniti.

Nadalje se bodo v posledici splošne in enake volilne pravice imele tudi spremeniti tiste določbe deželnega reda, ki govorijo o deželnem glavarju in njegovih funkcijah, o njegovem namestniku in o deželnih odbornikih. V tem oziru smo lahko različnega mnenja. Jaz s svojega stališča sem tega mnenja, da bi ostalo pri tem, da cesar imenuje deželnega glavarja in njega namestnika in da je deželni glavar šef deželne samouprave, toda s to spremembo, da on ni predsednik deželnega zbora, temveč da se deželni zbor avtonomno konstituira in si sam voli svojega predsednika in svoje podpredsednike, kakor druge parlamentarne skupine; deželni glavar kot šef deželne uprave pa naj pride v deželni zbor, kateremu on bodi odgovoren, da tukaj zastopa napram deželnem zboru samoupravo dežele.

Potem seveda pridemo v nadaljni konsekvenci do tega, — to je zopet moje osebno mnenje — da se bo pri tej priliki pokazalo, kar mnogi že davno trdijo, da je namreč inštitut deželnih odbornikov popolnoma odveč. Pomislite vendar, gospôda moja, da plačujemo deželnim odbornikom na leto 16.000 K, ker vsak dobiva na leto po 4000 K. Jaz ne bom kritiziral — to povdarjam — delovanja nobenega posameznega deželnega odbornika in o nobenem ne trdim, da premalo dela ali da sploh ne dela, ampak sem še celo tako pravičen, da priznam, da

če ima nekoliko dela, se kmalu za teh 4000 K odtegne svojemu poklicu in da je teh 4000 K nazadnje malo, — ampak inštitut sam je nesrečen. Kdo pa postane, gospôda moja, deželni odbornik? Tisti, ki ima slučajno v dotični kuriji večino glasov zase. Tisti postane deželni odbornik in pri tem se malo vpraša, ali kdo kaj razume o deželnih poslih, ali je kos svoji nalogi, in, glavna stvar, ali ima tudi čas, da bo res reševal svoje agende, tako, kakor drugi uradniki rešujejo take stvari, da gre stvar vendar vsaj v doglednem času izpod rok. Tako imamo končno deželni odbor in, to vemo vsi, da je to mašina, ki precej ropota, ampak pšenice pride malo iz nje, silno malo rezultata, produkta, in ker je to popolnoma strankarski sestav, se godé potem stvari, kakor v zadnji volilni agitaciji, ko je deželni odbornik dr. Tavčar hodil po deželi in govoril: „Mi bomo našim somišljenikom dali vse, kar bodo hoteli, če boste pa volili klerikalce, pa ne boste dobili nič“, ali, kakor je rekel: „Liberalcem groš, klerikalcem pa knof.“

To vse bi bilo popolnoma nemogoče, ako bi bila avtonomna uprava tako organizirana, kakor državna uprava, samo s to spremembo, da bi deželni glavar kot šef avtonomne uprave bil odgovoren deželnemu zboru. Potem bi v resnici imeli avtonomijo, ki bi bila veliko več vredna, kakor je ta z našim težko in trdo poslujočim deželnim odborom. Dežela, pomislite gospodje, bi si pri tem kaj prihranila, in pa, ako bi se na mestu štirih odbornikov nastavilo še enega deželnega svetnika in enega tajnika, potem sem prepričan, da bo vse tako lepo gladko in hitro teklo, kakor da bi bila mašina dobro namazana. Tako bi se na eni strani deželi prihranilo nekaj troškov, tisti pa, ki imajo kaj opraviti z deželnim odborom, bi bili v srečnem položaju, da bi smeli pričakovati, da dobijo na svoje vloge v doglednem času tudi rešitve, in potem bi se tudi, ako bi bil šef deželne uprave odgovoren deželnemu zboru, vse drugače postopalo, kakor danes, ko je deželni odbor, akoravno je deželni zbor že pred davnim časom sklenil najetje posojila 4.000.000 K za ustanovitev deželnega melioracijskega zaklada, rekel bi, iz same brezskrbnosti, zamudil v zadnjih mesecih, ko je obrestna mera tako nizko stala, da bi se bili naši papirji za jako ugodno ceno v denar spravili, zamudil to ugodno priliko. Referent, kakor sem čul, je bil zopet gospod Peter Grasselli . . . .

Deželni glavar:

Prosim! Jaz mislim, da to ne spada k stvari!

Poslanec dr. Šusteršič:

To spada k stvari.

Deželni glavar:

Ne, to ne spada k stvari in jaz prosim gospoda poslanca, da se omeji samo na utemeljevanje nujnosti.

Poslanec dr. Šusteršič:

Jaz bom govoril, kar bom hotel!

Deželni glavar:

Ne! Kar je deželni odbor storil glede melioracijskega zaklada, to je vse storil v korist dežele.

Poslanec dr. Šusteršič:

No torej se vklanjam gospodu deželnemu glavarju in sedaj o melioracijskem zakladu ne bom več govoril, akoravno ni stvar brez pomena.

Torej po mojem mnenju je nujno, da se pri reformi deželne ustave tudi ta inštitut, t. j. deželni odbor, ali reformira, ali pa odpravi.

Toliko sem hotel omeniti gledé spremembe deželnega reda. Omenjam naj samo še v nebo vpijočo krivico, ki tiči v deželnem redu, in ker je ta krivica velika, je vsled tega nujno, da se to popravi. Ta krivica obstoji v tem, da voli v deželni odbor veleposestvo enega zastopnika, mesta in trgi s trgovinsko in obrtno zbornico tudi enega, kmetijski poslanci pa tudi samo enega, akoravno kmetijski zastopniki reprezentujemo ogromno večino ljudstva v deželi, oni pa le manjšino, in akoravno se ima deželni odbor v prvi vrsti baviti s takimi stvarmi, ki zadevajo kmetijstvo in kjer bi morali razsojevati v prvi vrsti kmetijski zastopniki.

Da ne bom gospodov visokega zbora preveč mudil, zato ne bom o spremembi deželnega reda več govoril, in sicer zaradi tega ne, ker sem poglobitve točke, katere bi se spremeniti morale, že vse navedel.

Kar se tiče spremembe deželnega volilnega reda, se mi ni treba spuščati v podrobnosti, vsaj to tudi ni naloga današnje debate, kajti vse je že izraženo v besedah „splošna in enaka volilna pravica“, to je: vsak mož en glas.

Na podlagi tega načela se potem nova zakona za deželni red in deželni volilni red spremenita brez vsake težave. Zakonodavnih tehničnih težav tukaj ni nobenih. Ako visoki zbor predlog sprejme, sem pripravljen sam tekem 24 ur izdelati popolna načrta takih zakonov za deželni red, kakor tudi za deželni volilni red.

Naj mi bo k sklepu dovoljeno samo še opozoriti visoko zbornico na volilne tehnične konsekvence, katere bi nastale, ako se sprejme naš predlog.

Ako bi obdržali število 36 poslancev, kakoršno je sedaj, potem bi prišel en mandat na okroglo 13—14.000 prebivalcev dežele. Ako bi pa hoteli, kar bi se morebiti priporočalo, povišati število deželnih poslancev na 50, potem bi prišel en mandat na 10.000 glasov. Jaz mislim, da bi bilo umestno, število poslancev povišati, — to je moje osebno mnenje — in sicer zaradi tega, ker ima deželni zbor pogostoma, ali jaz bi rekel še celo večinoma se baviti z raznimi lokalnimi vprašanji in bi bilo torej največjega pomena, da bi vsi ti lokalni interesi imeli tukaj svoje zastopstvo, tako da bi bil deželni zbor pravo lice cele dežele, za katere blagor naj deluje.

Slavni zbor! Usoda našega nujnega predloga današnjega nam je znana. Mi vemo, da se bo tista brutalna večina, katera noče niti mrvice pravice zastopnikom večine naroda priznati, da se bo tista večina krčevito držala svojih trhlenih privilegij. Ampak ti privilegiji so trhleni in zato Vam ne bodo veliko pomagali, zdrobili se bodo in Vi se boste pogreznili v morje popolne pozabljenosti. Iz javnega življenja boste izginili (Smeh v središču. — Gelächter im Centrum.), v deželnem zboru Kranjskem pa — jaz sem uverjen, da si bo ljudstvo znalo svojo pravico si izvojevati — v deželnem zboru kranjskem pa, kakor tudi v državnem zboru bodo v doglednem času sedeli resnični zastopniki ljudstva, ne pa zastopniki privilegiranih kast.

Gospôda moja, ako hočete storiti čin pravičnosti, ako hočete odpraviti krivico, ki že toliko let oškoduje ljudstvo, državo, deželo, tako da smo dejansko že prišli do roba popolnega propada, ako hočete storiti čin rodoljublja in patriotizma nasproti ljudstvu, deželi in državi, potem glasujte za nujnost našega predloga. (Frenetično odobravanje na levi in na galeriji. — Frenetischer Beifall links und auf der Galerie.)

Poslanec Hribar:

Prosim besede, gospod deželni glavar!

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo; opozarjam ga pa, da je sedaj samo nujnost predloga v razpravi in da ima torej pravico, govoriti samo o nujnosti.

Poslanec Hribar:

Jaz bom govoril o nujnosti, potem pa ševeda tudi gledé tega, kar je govoril gospod dr. Šusteršič, utemeljeva je nujnost predloga.

Deželni glavar:

Torej prosim!

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! V današnji številki ljubljanskega uradnega lista „Laibacher Zeitung“ čitam neko notico, da je za jutri v „Katoliški dom“ sklican shod volilcev gospoda dr. Šusteršiča. Meni se zdi, da gospod dr. Šusteršič nekako misli, da je tisti shod že danes, ker je na enak način, kakor govori pred svojimi volilci v „Katoliškem domu“, tudi danes spustil celo ploho svoje zgovornosti črez to zbornico. Ploho svoje zgovornosti, pravim, kajti ta zgovornost je bila v resnici vodena. Ne čudim se temu, kajti on je tekom svojega govora izpil precej vode, tako da sem že bil med debato za vodomer v skrbi in sem se bal, da bo morala kranjska hranilnica plačati večjo takso za porabo vode. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „To ne spada k nujnosti! To so neslane opazke!“) Če misli gospod poslanec Povše, da je ta opazka neslana, odgovarjam mu, da je voda sploh neslana in drugačna tudi dobra ni.

No, gospôda moja, gospod poslanec dr. Šusteršič je danes govoril velik govor ali o čemer je imel govoriti, o tem ni čisto nič govoril, namreč o nujnosti. Govoril je de omnibus rebus et quibusdam aliis in jaz sem od njega, ki je tako slavljen od njegove stranke, od njega, pred katerim trepetajo vsi častiti gospodje na tej levi strani visoke zbornice... (Hrupno ugovarjanje na levi. — Lärmender Widerspruch links. — Poslanec dr. Šusteršič: Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vi pa trepetate pred Malovrhom!“) — V resnici, on je hotel z današnjim svojim nastopom dokazati, kako so ponižni in pohlevni njegovi tovariši in kako morajo slepo slediti njegovim sklepom in naklepom. (Zopetno hrupno ugovarjanje na levi. — Erneuerter, lärmender Widerspruch links. — Poslanec dr. Tavčar: Abgeordneter Dr. Tavčar: „Le poslušajte jih, gospôda! Same živinske glasove se sliši od tam!“) — torej jaz sem od gospoda dr. Šusteršiča pričakoval veliko boljšo zgovornost in vse kaj drugega, kakor je bilo to, kar smo danes čuli in doživeli.

Gospôda moja! Dr. Šusteršič me je naravnost izzval, da govorim, in sicer zato, ker se je spomnil, da sem enkrat v tej visoki zbornici tudi svoj glas povzdignil za splošno in jednako volilno pravico. To je čisto prav, da se je gospod dr. Šusteršič tega spomnil, in tudi jaz se še čisto dobro spominjam tiste seje in besed, katere sem takrat govoril, ter sem še celo toliko odkritosrčen, da priznam, da sem še danes ravno tistega mnenja, kakor takrat. Ali, gospôda moja, stvar mora biti tako urejena, da bo pri splošni in enaki volilni pravici v resnici prišlo ljudstvo do zmage.

Naš zakon je tak, da kazen določa za kupovanje glasov. Ali to ni sto- in stokrat več, ako duhovščina s prižnice in v spovednici naše ljudstvo haranguira... (Velik nemir, ropot in razburjenje na levi in klici: — Große Unruhe, Lärm und Erregung links und Ruhe: „Ali ste kedaj pri spovedi? Vi obrekujete našo duhovščino! Tega si ne pustimo dopasti! To je škandal, sramota! Preklicati! Hribar naj prekličie!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Pöschel:

(ki je med govorom poslanca Hribarja prevzel predsedstvo, opetovano pozvoni — welcher während der Rede des Abgeordneten Hribar den Vorsitz übernommen hatte, gibt wiederholt das Glockenzeichen.)

Ich bitte, den Herrn Redner reden zu lassen! (Še večji nemir in ropot na levi in klici: — Gesteigerte Unruhe und Lärm links und Ruhe: „Preklicati!“ „On ima preklicati!“ „Škandal“ „Duhovščine ne pustimo obrekovati od takih karikatur!“ „Od Narodovih mazačev ne pustimo duhovščine blatiti! Sram Vas bodi! Fej!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Pöschel:

(Neprestano zvoneč: — fortwährend die Glocke schwingend.)

Ich bitte um Ruhe...

(Poslanec dr. Šusteršič med tumultom na levi: — Abgeordneter Dr. Schusteršič unter Tumult links: „To je škandal! Mi ne pustimo naše duhovščine blatiti in sramotiti! K redu ga pokličite!“ Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „K redu ga pokličite! Škandal!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(zvoneč: — die Glocke schwingend:)

Ich bitte den Herrn Medner fortzusetzen! (Še večji tumult na levi in klici: — Geisterter Tumult links und Ruße: „Ne bo naprej govoril!“ „Preklicati!“ „Najprej naj prekličite!“ K redu poklicati! „Sramota!“ „Škandal!“ „Sram vas bodi!“ „Vi obrekujete našo narodno duhovščino!“ Proti baronu Liechtenbergu: — Gegen Baron Liechtenberg: „Vsak naš kaplan je desetkrat več vreden, kot vsi taki baroni, kakor ste Vi!“ — Velik nemir v celi zbornici in medklici od vseh strani. — Große Unruhe im ganzen Hause und Zwischenruße von allen Seiten. — Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „Če ne prekličite, ga morate k redu poklicati! Prej nebo govoril!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(obrnjen do poslanca dr. Brejca: — zum Abgeordneten Dr. Brejc gewendet:)

O nein! Ich muß Sie sogar zur Ordnung rufen! (Ploskanje v središču in na desni, ponovljen velikansk tumult na levi. — Händeklatschen im Centrum und rechts und erneuerter ungeheurer Tumult links. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „To je predsednik! Ali mislite, da nas boste Vi za norca imeli?! To bi še manjkalo, da bi tukaj en nemški baron take reči počenjal!“ — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Poglejte, ravno doktorji delajo tak spektakel! To je že skrajno otročje!“ — Tumult na levi se nadaljuje. — Andauernder Tumult links. — Klici na levi: Ruße links: „Liechtenberg je največ kriv, da so take razmere nastale. On neče nobenega miru in eti!“ — Poslanec dr. Brejc: — Abgeordneter Dr. Brejc: „Ta je še hujskal! Hribarja k redu poklicati!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Duhovščino obrekuje in sramoti, v farovže pa piše, naj se pri „Slaviji“ zavarujejo!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Ich bitte den Herrn Abgeordneten Hribar fortzufahren! (Klici na levi: — Ruße links: „Ne bo govoril! Tega ne pustimo!“ — Poslanci od središča in desnice se postavijo okolu poslanca Hribarja in stenografov, na kar isti med velikanskim tumultom na levi svoj govor nadaljuje. — Die Abgeordneten des Centrums und von der Rechten umstellen den Abgeordneten Hribar und die Stenographen, worauf derselbe unter ungeheurem Tumulte links seine Rede fortsetzt.)

Poslanec Hribar

(nadaljuje: — fortsetzend:)

Gospôda moja, gospod dr. Šusteršič je — to sem danes videl — veliko večji razgrajč kakor pa govornik. On je prej, ko sem govoril o tem, kako se naša duhovščina obnaša v spovednicah, vprašal, če sem kedaj pri spovedi. Priznati moram, gospôda moja, da jaz ne hodim k spovedi, kakor hodi gospod dr. Šusteršič, in on mora torej že bolje vedeti, kaj se pri spovedi godi. Gospôda moja, vsled tega ne vem, če je res, kar pravi gospod dr. Šusteršič, da duhovščina iz izpovednic ne upliva na ljudstvo; če je pa res, potem bi bilo moje govorjenje in očitjanje res krivično. Ali jaz imam nasprotno prepričanje in čul sem že dostikrat iz ust volilcev samih, na katere so uplivali duhovniki, in ki so pravili, kake stvari se pri spovedi godé. Če ima kaka stranka taka sredstva na razpolaganje, kakor so peklo in nebesa, potem morate pač priznavati, da je uplivanje na ljudstvo s takimi sredstvi krivično, da je to sto in stokrat hujše, kakor pa kupovanje glasov. Kedar bode — kakor danes pri nas ni — res prilikaza ljudstvo, da bo prosto volilo in se moglo samo odločevati za svoje kandidate, in da duhovniki ne bodo več mogli uplivati ná-nje, tedaj bodem jaz brezpogojno za prosto in enako volilno pravico. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.)

Toliko sem za danes hotel o tej stvari, kar se tiče splošne in enake volilne pravice, izpregovoriti. Sicer pa imam, gospôda moja, samo še v nekem oziru svoje obžalovanje izreči nad ravnanjem gospoda deželnega glavarja v današnji seja. Gospod deželni glavar ima zvesto čuvati, da se opravični red ne krši, da se vse obravnave vrše v smislu opravičnega reda.

§ 21. opravičnega reda, ki govori o nujnih nasvetih, je popolnoma jasen. Ta paragraf pravi, da se mora nasvetovalcu precej dopustiti, da dokaže nujnost predloga in razgovor zastran tega ima se omejiti na to, ali je stvar nujna, ali ne. Izključeno je, da bi se pri tem govorilo o čem drugem, kar ne spada k stvari. Gospod poslanec dr. Šusteršič je pa govoril o vseh mogočih stvareh, samo ne o nujnosti. Naš prečastiti gospod deželni glavar je dopustil to, kar je vsekako obžalovanja vredno, ako pomislimo, koliko važnih stvari imamo v zbornici rešiti. Jaz bi tega s takim naglasom ne omenjal, ako ne bi bil slučajno slišal jednega pristašev gospoda dr. Šusteršiča na opazko, da deželni glavar ne stori prav, da dr. Šusteršiču ne odtegne besede, ker ne govori o nujnosti, odgovoriti: „Zato je pa naš.“

Torej stranka se drzne deželnemu glavarju predpisovati, kako naj vodi zborovanje! To je vsekako nekaj čudnega in jaz mislim, da bi bila dolžnost gospoda deželnega glavarja, svoje postopanje takoj opravičiti.

Kar se tiče nujnosti dr. Šusteršičevega predloga, sem proti nujnosti, ker trditev o nujnosti tega in

vseh drugih predlogov njegove stranke ni nič drugega kakor uprizorjena komedija dr. Šusteršiča in njegovih tovarišev. (Pritrjevanje v sredi. — Zustimmung im Centrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Zum Worte gelangt nun der Herr Abgeordnete Dr. Kref zur Begründung seines Dringlichkeitsantrages... (Ves čas na levi trajajoči ropot preide v hrupno obstrukcijo. Poslanec dr. Šusteršič in somišljeniki bijejo s pestmi, knjigami, tintniki in sipnicami ob mize in začnejo piskati na trobentice in ropotati z ropotuljami, škrpetci in bobnom. — Ploskanje na galeriji. — Fortdauernder Lärm links, Beginn der lärmenden Obstruction. Der Abgeordnete Dr. Schusteršič und Genossen schlagen mit Fäusten, mit Büchern, Tinten- und Streufasandfäschchen auf die Tische und beginnen auf Trompetchen zu blasen, mit Ratschen zu lärmern und zu trommeln. — Händeklatschen auf der Galerie.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Ruhe auf der Galerie! Die Galerie bitte ich ruhig zu sein, sonst lasse ich dieselbe räumen! (Se večji hrup na levi: — Gesteigertער Lärm links.) Ich bitte den Herrn Abgeordneten Dr. Kref das Wort zu ergreifen!

Poslanec dr. Kref:

Visoka zbornica! Utemeljujoč svoj predlog... (Pomnoženi hrup na levi. — Gesteigertער Lärm links. —

Konec seje ob 6. uri 15 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 6 Uhr 15 Minuten Nachmittag.

Poslanec Kref ni v stanu nadaljevati. — Abgeordneter Dr. Kref ist außerstande fortzufahren. Poslanec dr. Žitnik: — Abgeordneter Dr. Žitnik: „Seja naj se konča!“ — Hrup na levi se nadaljuje. — Der Lärm links dauert fort. — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Vam bo že še žal, da se tak človek, ki obrekuje našo duhovščino, k redu ne pokliče! Mislite, da je to redakcija „Slovenskega Naroda“?! — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: — „Dr. Kref tukaj stoji, pa ne more govoriti!“ — Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Schusteršič: „Poprej se mora Hribar k redu poklicati, prej se ne bo govorilo! — Hrup na levi se nadaljuje. — Der Lärm links dauert fort.)

Poslanec dr. Kref:

(Po 2 $\frac{1}{2}$ uri trajajoči obstrukciji: — Nach 2 $\frac{1}{2}$ Stunden andauernder Obstruction:)

Ker seja že dolgo traja in je ura že pozna ter sem utrujen, prosim da bi smel utemeljevati svoj predlog šele v prihodnji seji!

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Über Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Kref, der aus Ermüdung seinen Antrag erst in der nächsten Sitzung zu begründen wünscht, schließe ich die heutige Sitzung.

Die nächste Sitzung findet Montag um 10 Uhr Vormittag statt.

